

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMMISSION POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

RECUEIL DE L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

7

REDACTEUR MILORAD EKMEČIĆ

BELGRADE 2012

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДБОР ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

7

УРЕДНИК МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

БЕОГРАД 2012

ЧЛАНОВИ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

СВЕТОЗАР КОЉЕВИЋ

ДУШАН БЕРИЋ

ЂОРЂЕ МИКИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИОНОГ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ВЛАДИМИР СТОЈАНЧЕВИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

РАДОШ ЉУШИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

СЕКРЕТАР

ЉИЉАНА ПЕРОВИЋ

Примљено на IX скупу Одељења историјских наука, од 30. новембра 2011, на основу позитивних мишљења рецензената посебно датих за сваки рад

АМБЛЕМ: ЗАПОН ЗАХУМСКОГ КНЕЗА ПЕТРА,
13. ВЕК

ИЗДАЈЕ:
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ISSN 0354-9461

НАСЛОВНА СТРАНА: ДРАГАН ТОДОРОВИЋ

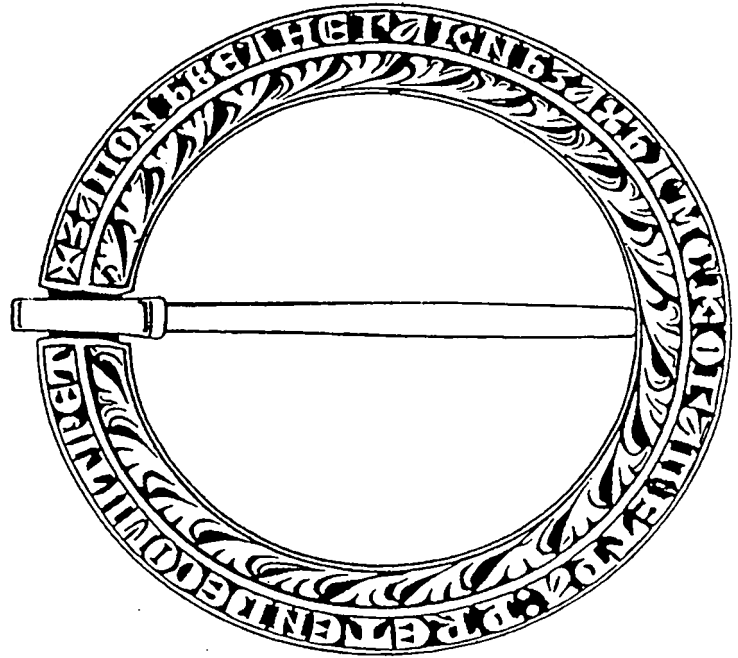
ЛЕКТОР: НЕВЕНКА ГОШИЋ

КОРЕКТОР: ВЕСНА ШУБИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: МИРА ЗЕБИЋ

ШТАМПА: ШТАМПАРИЈА СРПСКЕ
ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ, БЕОГРАД

ТИРАЖ: 400 ПРИМЕРАКА

<i>Ђуро Тошић</i>	Прилог познавању <i>монашења</i> становништва из средњовјековне Босне	1
<i>Djuro Tošić</i>	Contribution to the Knowledge of the Ordainment in Mediaeval Bosnia	28
<i>Аранђел Смиљанић</i>	Хумски жупан Познан Пурчић	29
<i>Arandjel Smiljanić</i>	District Prefect of Hum – Poznan Purčić	35
<i>Борис Бабић</i>	Византијски извори о становништву и црквеним приликама у средњовјековној Босни	37
<i>Boris Babić</i>	Bizantine Sources on Population and Church in Mediaeval Bosnia	48
<i>Срђан Рудић</i>	Петар Павловић – Војвода Хумски и Крајине	49
<i>Srdjan Rudić</i>	Petar Pavlović – Duke of Hum and Krajina	60
<i>Видан Николић</i>	Трагови средњовековног занимања <i>Крамар</i> у топонимији Босне и Херцеговине	61
<i>Видан Николич</i>	Следе средневековой профессии „крамар“ в топонимии Боснии и Герцеговины	74
<i>Миленко Јахура</i>	Пребиловци – насеље и породице	75
<i>Milenko Jahura</i>	Prebilovci – Settlements and Families	109
<i>Недељко В. Радосављевић</i>	Повеља сарајевског (дабробосанског) митрополита Пајсија о праву на сакупљање милостиње за манастир Хиландар	111
<i>Dušica M. Stojković</i>	The Charter of the Metropolitan of Sarajevo (Dabrobosanski) Pajsije on the Right to Gather Charity for the Monastery Hilandar	119
<i>Недељко В. Радосављевић</i>	Препис царског берата о правима чувара барутане тврђаве Јајце из 1709. године	121
<i>Mirjana O. Marinković</i>	Transcription of the Imperial <i>Berat</i> on the Rights of the Keepers of the Powder-Magazine in Jajce from 1709	133
<i>Брајислав Теиновић</i>	Европска историја на позорници устанака у Босни и Херцеговини 1804–1882.	135
<i>Bratislav Teinović</i>	European Powers Towards the Uprisings in Bosnia and Herzegovina 1804–1882	150

<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Gleb Ivanovich Uspenskii: Pis'ma iz Srbije, Letters from Serbia 1876–1877	151
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Глеб Иванович Успенски: Писма из Србије	161
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Српско-хрватско путујуће позориште Фотија Ж. Иличића	163
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Serbo-Croatian Travelling Theater Company of Fotije Ž. Iličić	172
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Three Imperial Memoranda: Cultural Policies in Bosnia-Herzegovina in the aftermath of the Berlin Peace Treaty	173
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Три царска меморандума: Просветна и верска политика у Босни и Херцеговини после Берлинског мировног уговора	189
<i>Ненад Урић</i>	Прилог за повест породице Глигорија Јефтановића у турско доба	191
<i>Nenad Urić</i>	Contribution to the History of the Family of Gligorije Jeftanović in Turkish Period	237
<i>Боривоје Милошевић</i>	Свештенство Босанске Крајине у устанку 1875–1878. године	239
<i>Borivoje Milošević</i>	Clergy of Bosanska Krajina in the Uprising of 1875–1878	255
<i>Александар Растовић</i>	Један опис Босне и Херцеговине Вилијема Милера из 1898. године	257
<i>Aleksandar Rastović</i>	Description of Bosnia and Herzegovina Published in 1898 by William Miller	265
<i>Драга Мاستиловић</i>	Др Никола Стојановић између српства и југословенства	267
<i>Draga Mastilović</i>	Dr Nikola Stojanović between Serbia and Yugoslavia	299
<i>Ђорђе Микић</i>	Босански Устав – „Штатут“ из 1910.	301
<i>Djordje Mikić</i>	Bosnian Constitution – “Statut” of 1910 (First Politics)	319
<i>Горан Латиновић</i>	Територијална организација Српске православне цркве у Босанској Крајини (1900–2010)	321
<i>Goran Latinović</i>	Territorial Organization of the Serbian Orthodox Church in Bosanska Krajina (1900–2010)	333
<i>Драган Шућур</i>	Бањалучка епархија од 1953. до 1961. године	335
<i>Dragan Šućur</i>	The Diocese of Banjaluka (1953–1961)	382
<i>Миле Станић</i>	Списак Хрвата и муслимана који су учествовали у одвођењу и убијању Срба у Мостару и околини	383
<i>Mile Stanić</i>	The List of the Croats and Muslims who Participated in Taking Away and Killing of the Serbs in Mostar and the Surroundings	399
<i>В. А. Артамонов</i>	Србы и Турецко-Русская война 1710–1713 г. (К 300-летию русско-сербского боевого содружества)	401
<i>В. А. Артамонов</i>	Срби и турско-руски рат 1710–1713. године (Поводом 300-годишњице руско-српског војног савезништва)	417

ПРЕБИЛОВЦИ

насеље и породице

МИЛЕНКО ЈАХУРА

*ПОСВЕЂЕНО СЕНИМА МАЈКЕ ЈОКЕ, УЈАКА ЂУРЕ
И ЂЕДА ЛАЗАРА ЕКМЕЧИЋА, КОЈИ СУ МЕ ДАРОВАЛИ
ДРАГОЦЈЕНИМ САЗНАЊИМА О ПРОШЛОМ ВРЕМЕНУ,
ЉУБАВИ ПРЕМА ПРЕБИЛОВЦИМА И СРПСКОМ РОДУ*

Миленко Јахура

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Пребиловци захтјевају и заслужују обимнији и садржајнији рад о њиховом постанку, називу, поријеклу и развоју сеоских породица, него што је то ова скромна књижица. Свакако, томе би требало да се посвете познатији и по струци, позванији аутори. Чекајући да се све то појави, искрсла је пријекна потреба за оваквим, краћим радом, који је основно разматрање питања прошлости села.

Разлог публикавања оваквог, необимног и још некомплетног рада, је у потреби супротстављања разним опасностима којима су изложени Пребиловци и српски народ у Херцеговини, последице ужасног страдања у двадесетом вијеку. Основне чињенице о прошлости Пребиловаца, а посебно богатство и љепоту пребиловачког предања, требало је утврдити, записати и објавити, да би се сачувале од заборавља и да би се са њима, прије других, упознали пребиловачки нараштаји, расијани по свијету. Поред тога, овај рад треба да буде и нужан чин супротстављања агресивној пропаганди освајача, који је упорном експанзијом, злочинима и прљавом политиком заузео простор на коме нема својих старих обиљежја и традиције. Зато, сву старину српску, што сам није уништио, освајач проглашава за своју, градећи на фалсификатима представу о историјском и етничком праву на туђој земљи.

У одсуству организованог одговора народа-жртве, ова књижица је само „прва помоћ“ у одбрани истине и успомене на часне претке који су вјековима чували народне вриједности у околностима далеко тежим од данашњих. Она је и позив, а надам се и подстицај, за учешће у стварању неког потпунијег и обимнијег дјела, свима којима су Пребиловци вриједност за коју се треба борити.

Хум – Хумска земља – Захумље су стари називи за област која се данас назива Херцеговином, а она је стара, матична земља и историјска државна област српског народа. То потврђују сви очувани историјски извори и сви озбиљни научници. По простору који заузима, добрим дијелом кршевитом и пасивном, као и по броју становника, Херцеговина је мала област, али њен значај далеко превазилази поменуте параметре. Доказ за то је миленијумска борба између вера, цивилизација и држава, за превласт у Херцеговини, а све више и за искључиви посјед ове покрајине.

Хум или Херцеговина, некада је заузимала много више територија. Припадали су јој Приморје, од Рисна до Цетине, изузев града Дубровника, горње Подриње, већи дио Полимља и западни дио данашње Црне Горе. Два вијека, Хум са Приморјем, припадао је Немањином брату Мирославу, Немањи и његовим потомцима, а прије свих Растку Немањићу – Светом Сави. Сава, као први архиепископ самосталне Српске православне цркве, оснива Хумску епархију, као трећу у рангу, иза Рашке и Зетске, са сједиштем у Стону, на полуострву Пељешац. Тако је било све до времена краља Стевана Дечанског и његовог сина цара Душана. У њихово вријеме Србија губи већи дио данашње Херцеговине у корист котроманићке Босне, а дио Приморја у корист Дубровника. Тада почиње католичење православних Срба, по свим карактеристикама присилно, које са собом вуче и однарођавање, прво у Приморју, а затим и у залеђу.

Крајем 14. вијека почиње осамостаљење хумске властеле Хранића–Косача, у односу на Котроманиће које се фактички остварило у 15. вијеку. Тада се господар Хума Стеван /у народу Шћепан/ Косача прогласио Херцегом од Светог Саве. Тиме је потврдио своју националну припадност и континуитет са државом Немањића. Али, убрзо је његова област, под називом Херцеговина, пала у турско ропство, које је трајало четири вијека. Оно је донијело ново, у суштини присилно вјерско преобраћање из хришћанства у ислам. У тим историјским околностима то је било однарођавање и расрбљавање тј. турчење великог дијела становника Херцеговине.

Кроз вјекове, херцеговачки Срби су предњачили у отпору турском ропству све до аустријске окупације 1878.

У ратовима и устанцима трошила се и Херцеговина и Херцеговци. Њену територију преузимала је Далмација, прво млетачка, затим аустријска и на крају хрватска, као и Црна Гора, прво као српска, а потом преобраћена антисрпска државна творевина. Парадокс и поруга историје је чињеница да је од Херцеговине сачувано само оно што су Турци успјели да одбране, са изузетком остатка морске обале у Боки. Њега је послије 1945. присвојила Црна Гора.

Ратови и устанци су доводили и до масовног страдања и помјерања становништва. За то се каже да је Херцеговина цијели свијет населила, а себе није раселила. Још увијек!?

Аустријска окупација, а потом и анексија Босне и Херцеговине је највећа историјска неправда учињена српском народу. Она је узрок кр-

вавих ратова у 20. вијеку, који су од балканских постали и свјетски, са страшним жртвама српског народа над којим је извршен геноцид.

ПОЛОЖАЈ, ОКОЛИНА И АРХЕОЛОШКО НАСЉЕЂЕ ПРЕБИЛОВАЦА

Пребиловци су српско село у јужној Херцеговини, на ободу долине Неретве, у општини Чапљина, Херцеговачко-неретвански кантон, Федерација БиХ. Од Чапљине су удаљени 5, од Мостара 35, а од Метковића (Хрватска) 10 км. Повезани су добрим асфалтним путем са магистралом Жупања–Опузен, од које су удаљени око 3 км. Налазе се на ниском, брдовитом терену који се граничи са Парком природе Хутово блато (мочварни терен, са више језера и ријеком Крупом) и долинама ријека Неретве и њене притоке Брегаве.

Овај крај је познат по бројним археолошким локалитетима и споменицима материјалне културе, од предантичких до новијих. Поменићемо неке: Нарона, Могорјело, Габела (Дријева), Ошањићи, Радимља, Почитељ, манастир Житомислић...

Пребиловци су, нажалост, више познати по несрећној судбини у два протекла рата. У августу 1941, у вријеме великог геноцидног покоља Срба у Независној држави Хрватској, усташе су убиле око 820, од укупно 1000 српских житеља Пребиловаца. Међу страдалим су скоро све жене и дјеца из села. Највише их је убијено у Шурманачкој јами код Међугорја. У јуну 1992, хрватске снаге су, минирањем, или спаљивањем уништиле све куће и друге објекте у селу, као и цркву у изградњи, са костима жртава усташког терора, разориле сеоско гробље и опустошиле сав простор села. Послије прогона становништва и разарања у јуну 1992, обнова малог броја кућа у селу почела је у јесен 1999, а са њом и повратак предратних становника.

Село је било насељено још у предантичком добу, о чему свједоче два примитивна утврђења – градине и десетине гомила – гробних мјеста, на које је набачена велика хрпа камена. У античко доба, периферијом пребиловачког атара ишао је важан пут од кога су били очувани трагови моста на Брегави. У сусједним Тасовчићима (Нерези) и Клепцима (данашња православна црква), познати су остаци ранохришћанских богомоља. Из средњег вијека, у пребиловачком засеоку Кулине, очуван је дио грађевине- „куле“. Мало даље, у Гајинама, испод гробља, очувани су темељи другог, непознатог објекта из средњег вијека. У близини су и двије некрополе. Једна, очигледно старија, налази се у пољу званом „Виногради“. Састоји се од десетак гробова са масивним каменим плочама. Оне дјелимично обрађене, са простим урезаним украсима. На једном је угаони штит са мачем преко. На сеоском православном гробљу у Пребиловцима налази се друга, засигурно, млађа некропола, са нешто више споменика, чије су плоче боље обрађене. Неке су постављене на гробове на земљи, а неке на малтером и каменом зидане гробнице. На једној плочи налази се срцолики, рељефни, грб штит преко кога је постављен мач. Има и великих камених крстова и крстова урезаних у плоче. Очигледно, припадали су властеоској

породици која је живјела у Пребиловцима до турске окупације. Усамљених стећака има и на другим локацијама.

Поред поменуте некрополе налазе се гробови и споменици житеља Пребиловаца, од средњег вијека до данашњих дана. Ту су и неки, веома вриједни стари камени споменици, са натписима на црквенословенском језику. Из турског периода, још ваља поменути и стари мост на Брегави, из прве половине 16. вијека, два турска гробља (можда, дијелом и војничка-шехидска, из ратова са Млечанима), затим два „чардака“ српских породица Медића и Сухића (заједнички) и Екмећића у Грлићу. Ту су и старе чатрње „долићуше“...

ПРЕБИЛОВЦИ У ИСТОРИЈСКОЈ ГРАЂИ И ЛИТЕРАТУРИ

Пребиловци су на стратешкој тачки, на ободу долине Неретве и њене притоке Брегаве, надамак важних балканских саобраћајница чији се значај не смањује вјековима и миленијумима. За Пребиловце и њихову прошлост постоји занимање, више него за многа друга села. Село је у крају о коме, поред свих ужасних пустошења, постоје многи помени у документима, нарочито у дубровачким и турским изворима. Ипак, питање постанка Пребиловаца, поријекла његовог назива, као и поријекла главних и најстаријих пребиловачких породица још није одгонетнуто. Многа околна насеља су под садашњим називима поменута у историјским документима, старим и преко 800 година. Пребиловаца, под овим или сличним називом нема у документима све до новијег доба.

Зашто нема помена Пребиловаца у старим изворима? Могућа су разна објашњења. Једно од њих је, свакако, да се насеље до турског доба, звало друкчије, без икакве сличности са садашњим. Друго, Пребиловци јесу на ободу једне од главних балканских комуникација, али ипак ван ње, „у заклону“. Заобилазиле су село зато, често, разне ратне дружине у својим походима, али и трговачки каравани, па тиме и записи у документима. Проблем, а уједно и изазов за истраживаче, је и то што Пребиловце под овим или сличним именом не налазимо у турском попису Херцеговине, спроведеном од 1474. до 1477. г. Ово је био прави попис живих и пустих насеља тога времена, попис људи, њихове имовине и прихода. У њему налазимо велики број околних насеља под њиховим садашњим или сличним називима.

Права је штета, што нема Пребиловаца ни у истраживању Јевте Дедијера, са почетка 20. вијека. Сматра се да је Дедијер био у Пребиловцима и записао доста тога, али су му те биљешке нестале, односно пропале заједно са многим другим.

Ненадокнадив губитак за оваква истраживања је уништавање српских културно-историјских споменика, списа, матичних књига, надгробних споменика и свих трагова постојања Срба у долини Неретве у два претходна рата од стране усташа и страног окупатора. Права трагедија је уништавање конака манастира Житомилић 1942. године. Тада је пропала богата библиотека, вјековни поменици, књиге приложника и многи други документи.

Како су Пребиловци могли добити свој назив, лако је претпоставити. Логика упућује да је то у вези са личним именом **Прибил**, доста заступљеном у Србији, Херцеговини и у Босни, током средњег вијека, односно са презименом **Прибиловић**, изведеном од поменутог имена, такође доста заступљеном. Презиме се сачувало до данас код ријетких породица. Име се, такође, ријетко данас среће и то у облику Прибислав.

Историчари, који су се бавили овом темом, редом претпостављају да име села потиче из средњег вијека, од имена Прибил, или презимена Прибиловић, везаног за властелу која се помиње у разним документима, а до доласка Турака. Тако, Јевто Дедијер наводи. „*Велики војвода Радослав Павловић имао је власџелина, који се звао Вукасџ Прибиловић, а бан босански Стефан имао је жујана, који се звао Иваханџ Прџбиловић. На њих ојомиње село Пребиловци, у сџолачком кошару*“.¹

Марко Вего слично мисли, али сматра да Пребиловци нису могли добити име по хумском кнезу Ивану Прибилу, кога помиње Дедијер, пошто он није имао посједе у овом дијелу Хума, већ да је село, вјероватно, добило име по војводи Хумске земље Стјепану Прибиловићу. Вего, чак сматра, да је овај војвода и сахрањен на пребиловачком гробљу, под гробном плочом са урезаним штитом и мачем и да је село могло настати у 14. вијеку, када се овај војвода и помиње у писаним изворима.²

У једном дубровачком документу из 1418, кога је објавио Михаило Динић, помињу се и **Тасовац Прибиловић**, **Радак Гојаковић** и **Милета Осретић**, као власи који долином Неретве, караваном, преносе товари соли у Босну.³ На имена и презимена ових људи упућују називи два сусједна српска села **Пребиловци** и **Тасовчићи**, као и топоними у Пребиловцима **Гојанов до** и **Осретац**. По овоме, као и по локацији догађаја, сталешкој припадности и занимању личности, повезивање ових лица са Пребиловцима и околином чини се вјероватнијим од Дедијерових и Вегиних претпоставки о вези назива села са одређеним личностима. Опет, треба знати да је и име Тасовац било доста заступљено у овом крају, али садашњих назива поменутих села, ипак нема у дефтеру, кључном документу у коме су требали да буду, уколико су називи Пребиловци и Тасовчићи настали прије доласка Турака на ове просторе.

Археолог др Ђуро Баслер, у писму аутору овог текста, од 12. фебруара 1987, наводи: „*Ja Pribilovce zovem tako prema staroslavenskom ličnom imenu „Pribil“, a riječ „prebil“ ne kaže ništa!*“

Све ове претпоставке, саме по себи, не дају одговор на питања о поријеклу назива села, пошто се не темеље на извору који би их кон-

1 Јевто Дедијер, *Херцеговина*, Нова књига – Подгорица и Видослов – Требиње 2001, стр.71.

2 Marko Vego, *Naselja srednjvjekovne bosanske države*, Самобор 1937. године, страна 96.

3 Михаило Динић, *Српске земљу у средњем веку /земље херцега Свешој Саве, Дубровачка средњевијековна караванска шрџовина и Три Дријева у средњем веку/* Српска књижевна задруга, Београд, 1978, стр. 321.

кретно повезао са постанком назива Пребиловци односно „Прибиловци“. Према томе, није тешко закључити да је само село постојало много прије доласка Турака на ове просторе, али и да је назив села – **Пребиловци** могао настати и касније и да се село, можда, никада и није звало „**Прибиловци**“.

Иако није сачуван Дедијеров извјештај из самог села, за истраживање Пребиловаца је драгоцјено оно што је Дедијер записао у сусједној Лозници у вези **Драгићевића**, најбројнијег и основног пребиловачког братства: „*Драгићевићи су старинци у Пребиловцима, њде их је и Турчин зашќао. Одаише су прије 50 година доселили овдје*“.⁴

НАРОДНО ПРЕДАЊЕ

Дедијеров запис из Лознице је у складу са основама пребиловачког предања, које долазак Драгићевића у Пребиловце везује непосредно за период по турском освајању Херцеговине. По Дедијеру, старинци су оне породице, које су Турци затекли у Херцеговини, које имају породичну традицију, а које и околина сматра старинцима. Према томе, пребиловачки Драгићевићи су ријетка старјеничка породица у овом дијелу Херцеговине. Старјеничких породица има међу муслиманима и православним Србима, али их у овом крају нема међу католицима који се овдје значајније насељавају, тек од послје 1700. године. Од српских породица старинци су и Булуги у Пребиловцима, а у околним селима још и Зеленковићи, Пухали, Покрајчићи, Марушићи, Надаждини, Рељићи, Мандрапе, Лојпури, Брстине, Медани, Буквићи, Ђук, Мирковићи, Јокићи...

Презиме Драгићевић потиче од српског личног имена **Драгић**. Није логично да потиче од имена Драго, јер би тада било Драговић или Драгић. Драгићима се у Пребиловцима, незванично, зову Драгићевићи, који су задржали ово старо презиме. У првом дефтеру Херцеговине помиње се, тако, Драгић син Радивојев, који је био властелин. Његова баштина, која је припадала Дабру, је остала пуста, па ју је Иса-бег, дао неком влаху Вукићу /Милорадовићу? – М.Ј./, такође у баштину, на коју није плаћао десетину.⁵

Пребиловачко предање каже да су преци **Драгићевића** имали властеоски статус и да су у Драчеву / око 6 км западно од Пребиловаца, а 3 км испред Метковића/ имали „кулу“. Једног од Драгићевића, који је био изузетно лијеп, отела је нека италијанска племкиња / „млетачка краљица“/, да јој буде љубавник. Она га је намамила на своју лађу, којом је допловила до Драчева, као да му покаже своје одаје. Док је он то разгледао, лађа је кренула и отпловила за Венецију!

Други брат се потурчио, тј. примио ислам и од њега потичу **Муратбеговићи** у Вишићима / село до Драчева, 4–5 км од Пребиловаца/.

У Драчеву постоје остаци куле. Прича о отмици и пребацивању у Италију није изван реалности тога времена. Многи документи потврђују

4 Ј. Дедијер, наведено, стр. 262.

5 Ahmed Aličić, *Pomenični popis vilajeta sandžaka Hercegovina*, Оријентални институт – Сарајево, 1985, стр. 604.

појаву отмица и продају становника Босне у робље, у то вријеме. Робље је продавано и у Дубровник, али и преко мора. И повод отмице је могућ, ако се има у виду стање духа у Италији тога доба, описано и у „Декамерону“. Муратбеговићи су се „рођакали“ са Драгићевићима, а презиме указује на беговско, односно властеоско поријекло породице, па би и преци Драгићевића могли да буду властела са посједима у разним мјестима.

Трећи брат (**Драгић?**) је, у то вријеме, прешао у Пребиловце, гдје су, од раније имали своју баштину. Имао је три сина: **Драгу**, **Билу** и **Стојана**. Прве године нису имали куће. Друге су, изнад сјевероисточне стране **Дола**, сазидали неки кућерак од „сухозидине“ – зида од камена, без повезивања са кречним малтером. Ту и данас постоје темељи њихових зграда, па се тај топоним зове **Омеђине**. Браћа су До и друго непокретно имање подјелили на три дијела.

Према наведеном, презиме пребиловачких **Драгићевића** би могло настати, на прелазу из 15. у 16. вијек, од имена родоначелника братства **Драгића**. По предању, док су живјели у Драчеву, он и његова браћа су се презивали **Племићи**.

Стојан је, чувајући овце по Клепашници, ступио у љубавну везу са муслиманском дјевојком из породице **Сјекирица**, из села Челева. Дјевојка је затруднила. Стојан је, да не би изгубио главу, морао да се њоме ожени и да се сам потурчи. Какво му је ново име било није познато, али се прича да су му Турци дали презиме **Грбеша** (или Грбица?). У зрелим годинама ишао је у Меку, на Ђабу, као и сваки православјерни Мухамедов сљедбеник који је имао новца. Ово указује да су стари Драгићевићи у Пребиловцима имали одређено богатство, као и своју земљу. Грбеша је, као и други домаћини у то вријеме, носио тапије о земљи за појасом. По повратку из Меке срео је у Цариграду **Косу**, земљака из Дубрава. На питање како му је породица у Пребиловцима, **Косо** је Грбешу слагао да су му сви помрли. Ово је Грбешу тешко погодило па пошто му више није било стало до живота, прода већи дио имања Коси, предајући му тапије. Друга верзија ове приче је да је Грбешино имање купио **Малокос** из Струга код Чапљине. Обе ове породице биле су агинске и имале су у Пребиловцима своје посједе. У пребиловачком атару постоје топоними **Малокосовина** и **Окосине**, док становници дубравских села пребиловачки **Гниједац** називају **Косиновац**, тако да у овој причи могу остати и Косо, и Малокос. По доласку у Сарајево Грбеша је сазнао да га је Косо (или Малокос?) преварио, па је убрзо, по повратку у Пребиловце, „свиснуо од муке“. Иза њега су остала женска дјеца. Једна ћерка му се удала за **Шошу** из дубравског села Бивоље Брдо, па су преко ње **Шоше** дошли у Пребиловце, на женинство или на материнство, тј. на остатак имања Стојана Драгићевића – Грбеше.

Терен Пребиловаца, који им је припадао као баштина, пружао је браћи идеалне услове за сточарство, земљорадњу и риболов па су брзо могли да стекну одређени иметак. Браћа **Драго** и **Биле** и њихово потомство остају у православљу. Они су, за неко вријеме, стекли могућност да заједно направе бољу кућу, зидану каменом и малтером у центру данашњих Пребиловаца. Првобитно се звала кула, а касније чардак. Припадала на једнаке части браћи, односно њиховим по-

томцима. У новије вријеме сувласници су јој били Медићи/ потомци Драге/ и Сухићи /потомци Биле/.

Драгићевићи, Драгини и Билини потомци, су се временом множили, гранали и крвно удаљавали, тако да на размеђу 18. и 19. вијека, од њих имамо 10 засебних породица које још неко вријеме носе заједничко, старо презиме. Првобитно су се разликовали по породичним надимцима, насталим од имена, или још чешће од надимка претка-родоначелника нове породице. Временом ти надимци постају званична презимена.

Дио Драгиних потомака се по њему зове Драгићи и задржава презиме Драгићевић, до данас. Драгини потомци су још и Трипковићи, Брњашићи, Медићи и Кесо. Брњашићи су такође дуго задржали старо породично презиме Драгићевић. Ово презиме и данас носе потомци Брњашића, који су се између два свјетска рата населили на добровољачка имања у Руском Селу код Кикинде.

Од Биле су Ђирићи, Ждракановићи, Шарићи, Сухићи и Екмечићи. Билини потомци су и Драгићевићи који су се у 19. вијеку преселили у сусједну Лозницу. Они су сродни са Шарићима и имали су надимак Кавaziћи. Треба истаћи да су и Екмечићи, бар до средине 19. вијека носили презиме Драгићевић. Исто тако, знаменити и омиљени пребиловачки лик Васо Ждракановић је, до своје смрти 1966, задржао званично презиме Драгићевић.

Предање каже да су једног од браће Драгићевића питали, неки, гдје живе? Он је одговорио: „Прибили смо се у једном долу испод кука“. Овај кук је Ђукова љут, источно од Дола и сјеверни је дио данашњег села. Наводно, по оном: „прибили смо се“, насеље је названо Прибиловци, што је касније прешло у Пребиловци? На сличну могућност упућује Мр Саво Пујић, истакнути ономастичар и познавалац проблематике настанка назива географских појмова у Херцеговини. Он, тумачећи поријекло назива Пребило/ топонима код Требијева, куда је некада водио главни пут за Љубомир/, налази да је изведен од именице *било* која означава онижи планински вијенац и префикса *пре(г)* – што управо вјерно и дословно одговара рељефу локалитета.⁶ Слично овоме и Пребиловци су постављени послуже равнице Габеоског поља, „пре(д)“ низом ниских брда за који даље везују непрекинути брдски вјенци источне Херцеговине.

ПРИБИЛ или ПРЕБИЛ = БИЛЕ

Вјероватнијом се чини претпоставка да назив села потиче од личног имена Прибил или Пребил. Ако би се неко зачудио варијанти Пребил, могли бисмо му одговорити простом логиком – ако су Прибиловци могли прећи у Пребиловце, што многи тврде, онда је и Прибил могао прећи у Пребил! Иначе, у пребиловачком народном говору, било је сличних гласовних прелаза /Грабак – Гребак; *џробље* – *џребље*, *шиџурика* – *шеџурика*, *Василије* – *Васелија*, *иџг*/. Овакву могућност потврђује и мр Саво Пујић.⁷ Занимљиво је и да су Турци са

⁶ Саво Пујић, *Ономастичка џоврши џребље*, Ономатолошки прилози, Београд, 2005. и разговор С. Пујића са Младеном А. Булутом.

⁷ Разговор мр Саве Пујића са Младеном А. Булутом.

ријечју **ili**⁸ означавали припадност земље одређеној личности, као **Hersek-ili**= Херцегова земља па би, сходно, **Преб-ili** значило Пребилова земља.

Овдје треба поновити да још нико није указао на старији документ у коме се село помиње као **Прибиловци**. У новије вријеме, последице насилних етничких промјена у овом крају које имају геноцидни карактер, појам „**Прибиловци**“ добија и политичку обојеност у смислу давања квази историјске подлоге и подршке кроатизацији, некада, чисто српског простора. Неки сматрају да су појмови Прибил и Прибиловци икавски, а тиме и хрватски?! Да ово није шала свједочи чињеница да су локалне власти у Чапљини, испред Пребиловаца, 2006. године, биле поставиле таблу са натписом **Прибиловци**. Али и то су убрзо скинули, пошто им више одговара да село нема никакве ознаке. Наравно, овакво посматрање је потпуно ненаучно и неистинито, јер име Прибил је српско, што потврђује маса докумената. Тако је и оцу српског кнеза Лазара Хребелановића било име Прибац. Поред тога, икавски је један од три изговора јединственог српског језика, ма како га данас звали.

Постоји тумачење да име **Прибил** значи **прибил**, или **пребел(о)**, односно **пребијел**. То би се могло рећи и као наглашено бијеле боје или пресвјетли. Ако је тако, онда се ово име другачије може појавити и као **Пребјел=Пребил**. Скраћени или „од миља“ облик овог имена могао би бити **Бијела**, Од овог имена, вјероватно је настало презиме властeosке породице **Бијелић**, која је имала посједе источно од Пребиловаца. На њих подјећа село Бјелојевићи и топоними Бијелића градина, Бјелануша и др. Бијела Вучинић је био један од влаха великог босанског војводе Радослава Павловића, који се помиње у документу објављеном код Михаила Динића.⁹

Један од браће Драгићевића, утемељитеља Пребиловаца и родоначелника њихових породица звао се **Биле**. Какво је то име, преносиоци предања нису објашњавали, а то их нико и није, посебно, питао? Име је необично и вјероватно да одавно никоме није дато. Од њега воде поријекло српска презимена Билић и Билановић. Оно може бити само скраћени облик имена Прибил или то име „од миља“. Зато можемо истаћи као реалну могућност да су **Пребиловци** добили садашњи назив по **Пребилу /или Прибилу?/ – Били Драгићевићу**, и то по турској окупацији Херцеговине! Зашто по **Били**, а не по **Драги**, који се у предању увијек помиње први, што упућује да је био старији, док је извјесно да је **Стојан /Грбеша/** био најмлађи? Ако је Биле и био млађи од Драге, могуће да је за Драгина живота или последице био старјешина породице и села, тако да се по његовом пуном имену назвало насеље као Прибиловци па Пребиловци, или од почетка као **Пребиловци**.

У прилог оваквој претпоставци иде претходно наведена чињеница да у до сада познатим документима, а посебно у првом дефтеру Херцеговине нема Пребиловаца /ни Прибиловаца у овом крају/. Каснији документи могу допринјети бољем сазнавању прошлости села и ње-

8 Nazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, Свјетлост – Сарајево, 1982.

9 М. Динић, наведено, стр. 325.

гових житеља, али тешко могу дати потврду мишљењима о вези назива села са знаменитим личностима из предтурског времена.

ГОЈАНОВИЋИ=КУЋИШТА ИЗНАД ГОЈАНОВОГ ДОЛА?

Пошто у дефтеру нема помена Пребиловаца, а извјесно да је, у вријеме његовог састављања, на локацији села, било једно или више насеља, онда нам преостаје да у неком од њих нађемо везу са Пребиловцима. Тако се у дефтеру може наћи попис пустих мезри Почитељске нахије. Мезра (= селиште) је земљиште које има тачно утврђен атар и остатке насеља. Обично се на тим селиштима, изричито наведеним као српске земље, „које држе Власи“ и опустјелим због ратних догађаја, поново оснивају села, У овом попису су на првом мјесту **Гојановићи**.¹⁰ Насеља под овим или сличним именом данас нема нигдје у околини. У Пребиловцима, сјеверо-источно од села, изнад кањона Брегаве, има до који се зове **Гојанов до**. Пребиловачко предање није нам оставило податке о коме је Гојану ријеч. У свим поменима старих Драгићевића, која су сачувана у сјећању, ове личности нема. Може се закључити да је Гојан, по коме је до и насеље добило име, родоначелник породице која је ту живјела, прије Драгићевића или упоредо са њима, али се не може искључити ни његово припадање Драгићевићима. Изнад Гојанова дола, поред старог, коњског пута за заселак Грлић, постоји локалитет **Кућишта**. То би могли бити заборављени Гојановићи, (односно предтурски Пребиловци?), на којем неки Пребиловчани памте остатке грађевина.¹¹ Овај терен, данас растао у шикару, ваља детаљно истражити.

Поред Гојановића, у пребиловачком атару, било је још насеља у старо доба. Једно је сигурно било у пребиловачком засеоку Кулине гдје још стоје зидине старе грађевине – „куле“ и темељи других грађевина по оближњим забранима – оградама. Њени становници су, извјесно, били властела која се сахрањивала на пребиловачком гробљу, а иза које су остали вриједни споменици, са рељефним витешким обиљежјима. Поменуто је претходно и да, нешто ниже, у пољу Виногради, постоји још старија некропола, са масивним гробним плочама некадашњих становника пребиловачког атара.

Пребиловце би још могли тражити у дефтеру, под именом села **Драговићи**, у **Видушкој**, одн. **Столачкој нахији**.¹² Име асоцира на главни пребиловачки род Драгићевиће, одн. Драгу, једног од помињане браће. И овдје треба остати резервисан пошто је у Драговићима, у вријеме пописа, био 21 српски дом, а простор Пребиловаца био је, претходно, „ратна зона“, из које је становништво морало да избјегне.

Са великом дозом сигурности, можемо закључити да су, током протеклих вјекова, на простору Пребиловаца, поред Драгићевића, Булута и других познатих родова, живјеле и породице, које су изумрле или се одселиле, а да сјећање на њих није сачувано у селу. Али, не-

¹⁰ А. Аличић, наведено, стр. 605 и 656.

¹¹ Ацо (Спасојев) Драгићевић.

¹² А. Аличић, наведено, стр. 475.

када људи забораве, а „камен проговори“ преко гробова и топонима. Тек 2008. године „откривени“ су споменици породице **Перишић** на пребиловачком гробљу и одмах су повезани са топонимом **Перишића плесно** у Хутовом блату. Тако и сада, после упознавања са преводом дефтера, повезујемо заборављене **Гојановиће** са **Гојановим долем** и **Кућиштима**. Иначе, припадници породице **Гојакровић** често се помињу у дубровачким средњевјековним изворима и везују се за овај крај. Постоји и **Ласоханов гроб**, на терену Дијела, старо гробље у **Драгићевим питоминама**, што све треба ваљано истражити.

Интересантан је и топоним **Грљевина** у Рвеници. У Пребиловцима, код Драгића, је сачувана предаја да је Грљевина име добила по потурчењаку Грљи, који би могао бити исто лице као помињани Стојан Драгићевић – Грбеша. Са Грљом би онда морао бити у вези и назив засеока Грлић.

НА ГРАНИЦИ

Којој су управној јединици, прво жупи, а затим нахији, припадали Пребиловци у 15. вијеку? Пребиловачки атар се налазио на простору гдје су се сусретале границе трију жупа. Прва је Дубрава, са утврђеним Почитељом као средиштем. То позната је стара жупа названа по Дубравама, ниском платоу између Неретве и Брегаве, Бишћа поља и брда невесињског крај. У Дубравама се налазе бројна села позната из старих записа. Име је добила по великим храстовим шумама, којих су се остаци задржали до савременог доба. Првобитно је Дубравска жупа обухватала читав столачки крај и обе стране Брегаве, до Клепаца и Тасовчића.

Друга је Лука /у народу касније названа Габела/, која обухвата обе стране Неретве, од Почитеља до ушћа у Јадран. Познати трг је био у Дријевима /касније Стара Габела, данас Габела/. Луци су припадала и насеља и Нерези код Тасовчића, Клепци, Лозница, Гњилишта, Метковић, Чапљина, код које је био и град Нови...Трећа жупа је Видошка или Видовска, односно Столачка. Настала је касније од дијела дубравске жупе, а називана је и Видово поље. У то вријеме и Брегава је носила назив Видовштица, а сам Столац Видовски, Видошки и Видушки град. Њене границе нису прецизно познате, али се зна да је око Стоца обухватала обје стране ријеке Брегава и њеног кањона, док би према Пребиловцима, логично, обухватала само лијеву страну, пошто су Дубрава на десној? У народном сјећању нема трагова о припадању Пребиловаца Дубравама или Габели било када. Познато је да је у турско и аустроугарско доба село било везано за Столац. Турци успостављају нахије, као нови облик административне подјеле. Први дефтер Херцеговине не даје сасвим поуздане одговоре шта тачно припада појединој нахији, јер се дешава да се исто село помиње у двије различите нахије.

Географија и оно што је познато из историје, упућује да је и простор Пребиловаца, у 15. вијеку, припадао Видовској жупи, а у старијем периоду Дубравама. Од равне Луке или старог Габеоског поља, Пребиловце, као каква граница, одваја ниски гробен Клепашнице, Рата-

шнице и Кучева. На Раташници, на путу који од Пребиловаца води према пољу, испред насеља Оборина, има интересантан дио који се и зове **Граница**. У каменој подлози пута, ту стоје мистериозна удубљења – жљебови, као какви каналићи. Пружају се десетинама метара, губећи се у земљи, поново се јављајући у камену, на истој траси. На једном дијелу јављају се и два паралелна жљеба у камену, који подсећају на колске трагове. Легенда, сачувана у Пребиловцима, каже да је тим путем, у колима некада пролазио **Свети Сава** и да су од тада остали трагови точкова свечевих кола, који су се, чудом Божјим, урезали у камен.

По другој легенди, **Светог Саву** је пут нанио у оближње село, када је већ падало вече. Нико, од имућних мјештана, није хтио да прими на конак путника-намјерника. Прихватила га је само једна сиромашна баба. Светац је, ујутро, рекао баби да скупи овце под једну гомилу на брдашцу код села, а да ће јој све ствари из куће допливати. Када је баба скупила овце под гомилу, светац је прекрстио штапом село, које је одмах прекрила вода садашњег језера Шкрка. Прича се да се зидине потопљеног насеља могу видјети под водом. Западно од језера, изнад Лознице је Бабина гомила, гдје се, по легенди, баба била склонила за вријеме потопа и гдје су јој ствари допливале.

Са великим поуздањем, може се претпоставити да је **Свети Сава** поменути путем заиста пролазио, док је као младић, у име свога оца Немање, управљао Хумом, каснијом Херцеговином. Морао је тим путем пролазити и касније, док је као први српски архиепископ, обилазио Хум. Хумска епархија, са сједиштем у Стону, била је трећа по рангу епархија аутокефалне српске архиепископије. Познати пјесник је, са пуним правом, рекао да је „српска географија опредмећена Савина биографија“.

Топоним не носи случајно назив Граница. Ту је заиста, у низу година и вјекова, бивала граница, не само између села и жупа, већ између војски, царстава, вјера, цивилизација... Може се рећи да је и сама географија то „удесила“. То је било свакако у вријеме бројних ратова вођених за превласт над Хумом, између немањићке Србије са Босном и са Шубићима, разним унутрашњим ратовима у Херцеговини, ратовима Турака са Мађарима и Млечанима, али и у Другом свјетском рату. Да су ту некада биле тешке борбе свједоче и бројни нишани на турским гробљима – харемима у Пребиловцима. Њих је превише за некадашње малобројно муслиманско становништво у селу. И данас су Пребиловци ту свијет за себе, од кога фактички постаје нешто друго, различито од окружења.

ПРАВО НА ЗЕМЉУ

Кроз сво вријеме турске окупације Драгићевићи су задржали своју земљу у Пребиловцима, као стару Драгићеву баштину-властеоску или као припадницу сталежа сточара – влаха, у коме су њихови преци били какве старјешине, као кнезови и сл. На ово Турци нису увијек благонаклоно гледали. Настојали су да им ово богатство отму и вјероватно су то дјелом и учинили. Атар Пребиловаца је у турско

доба био знатно већи од данашње катастарске општине Пребиловци. Припадала му је и источна страна брда Клепашница, Раташница и Кучево, велики дио Хутова блата, Гниједац... Предање каже да је један од старих Драгића ишао неколико пута у Цариград са тапијама да на султановом двору доказује права на пребиловачком земљишту. На повратку га Турци једном ухапсе у Сарајеву, а потом удаве у везирском Травнику.

Код Булута, друге старе пребиловачке породице, сачувано је другачије предање о поријеклу власништва Драгићевића над пребиловачким атаром. И оно је доста занимљиво и може бити да је плод пословичног ривалства двију породица. По њему, Турци су Драгићу дали у баштину простор Пребиловаца, као награду за његове заслуге за турску власт, вјероватно, ратне. А његов посјед који је чинио пребиловачки атар, одређен је затвореном линијом коју је Драгић оптрчао бос, од изласка до заласка сунца и то у љетње доба. Кажу да је кренуо од старог моста на Брегави, преко гребена Клепашнице, Раташнице, Кучева, кроз Хутово блато под Кошћелу и даље преко брда иза Рвенице, Црноглава и Гниједца на истоку, до кањона Брегаве и низ њега, опет до моста! Ово би био прави подвиг. Историјски примјери потврђују могућност обе наведене варијанте: да су Драгићевићи могли задржати Пребиловце као своју стару баштину, или их као опустјеле добити од Турака, такође у баштину.

Дакле, Драгићевићи су имали своју стару земљу, коју су добрим дијелом задржали до аустроугарске окупације Босне и Херцеговине. Ово се посебно односи да брдски терен и долове у њему: Гојанов до, Велики и Мали зојмир и Главиждо.

У Пребиловцима је и предање да је Главиждо некада био језеро из кога је вода нагло отекла кроз понор, подземним токовима у Хутово блато, код оближњег Ноктца. Главиждо је подјељен једним пролазом – „улицом“, на горњи и доњи. У улици заиста постоји понор којим отичу атмосферске воде, а ту близу је и бунар у коме стално има воде.

Уз Драгићевиће и Булуту су од памтивјека имали своју земљу у Пребиловцима. Остале познате породице у Пребиловцима су долазиле у Пребиловце на читлук или на мираз. Послије окупације 1878, Пребиловчани су откупом агинске земље стекли у власништво велике земљишне посједе у пољу испод Клепаца, Лознице и Ђилишта, као и у Чељеву.

Поред кућа у централном дијелу села, Пребиловчани су од давнина имали и зграде за чељад и торове за стоку у брдском дијелу, на истоку атара. У литератури се ови објекти називају становима, траварским или чобанским кућама, које често прерастају у сталне куће, па од њих настају засеоци или потпуно нова села. Тако је било и Пребиловцима. Једни Драгићевићи су имали овакве зграде у Мрвићима источно од Главиждола, а други /Лилићи/ поред Малог зојмира на сјеверној страни, док су преко дола, јужно, били Сухићи. Трипковићи су били у Рјевцима, поред Питомина (Гаревина), а испред Главиждола. Екмечићи су били у Грлићу, на ободу кањона Брегаве, око километар од централног дијела села. Медићи и неки Екмечићи имали су чобанске куће и торове у Гниједцу. У Рвеници су били Пудари и Ђорлуке из дубравског села Пијесци.

Временом, усљед множења становништва и породица, ове чобанске насеобине прерастају у сталне, односно у засеоке. То се дешава већ од 18. вијека, а посебно у 19-том. Тако су настали засеоци Мрвићи, Рјевци, Грлић и Брдо /Мали зојмир/. Пребиловачки засеоци су још и Кулине, гдје је живио дио Булута и Краварица, гдје је живио дио Медана, и по једно домаћинство Булута и муслиманских породица Стиглић и Ђулић. Зна се да је до 1878, у Садини, дијелу Винограда живјела муслиманска породица Зело.

Булуту су на Кошћели имали одувјек своје сталне куће. На својим пространим пашњацима у Дијелима, временом су саградили солидне куће и просторије за стоку, са чатрњама, у којима је дио породице боравио током године. Међутим, Дијела, као ни Гниједац и Рвеница, никада нису постали сталне насеобине – засеоци.

НА СВОЈОЈ БАШТИНИ – У САВИНОМ ВОЈВОДСТВУ

Овај текст је покушај да се заинтересованима приближи старија прошлост села Пребиловаца, на основу сачуваног народног предања и доступних историјских извора. Наравно, коначне и прецизне одговоре на бројна питања, сада није могуће дати. Могло би се закључити да је у Пребиловцима сачуван дио богатог и интересантног предања о постанку насеља и поријеклу породица, какво мало које насеље има. Пребиловчани могу бити задовољни и поносни због тога. Велики дио предања је без сумње истинит, што потврђују многа сазнања и материјални докази. Оно што није могуће поуздано провјерити, није било могуће ни оспорити, пошто је и тај дио предања у складу са токовима историје, а нема чињеница које би га довеле у сумњу.

Богата и интересантна прошлост Пребиловаца, оптерећена је тешким страдањем у 20. вијеку, које се може назвати, незаслуженом и неизазваном историјском катастрофом. За њене посљедице тешко је наћи утјеху. Оно што се последице ове катастрофе дешава не смије натјерати Пребиловчане да оборене главе ћуте, пред безочним прекрајањем и отимањем своје прошлости и очуваних споменика.

Чији су Пребиловци и чија је околна земља, најбољи одговор су дали Турци када су је освојили, у другој половини 15. вијека. Тај одговор је сачуван управо у првом дефтеру, на помињаном примјеру пописа мезри Почитељске нахије и оближњег села Бивоље Брдо у коме одавно не живе православни Срби: *„То су српске земље од давнина у њосједу Владислава и његовој сина кнеза Херака“!*¹³ Имена сељака, ратара и сточара, поменути у дефтеру су, редом, најчистија српска народна имена. Муслимана тада није било у околини. Зато су, поред осталог, потпуно без основа тврдње католичке цркве о великом бјежању Хрвата из Херцеговине приликом турске окупације. Нису могли да бјеже из Херцеговине, јер их у Херцеговини није ни било!

Недавно објављени, католички „Хумски зборници“, пуни су ликована због савремених вјерских и етничких промјена у овом крају. Ту се тврди, да је све сачувано из средњег вијека хрватско па и стећци, цркве и манастири српске властеле Милорадовића!? Сама ћирилица на тим споменицима је проглашена хрватским писмом, а однедавно

13 А. Aličić, наведено, стр. 604.

„учењаци“ из западне Херцеговине упућују „неупућене“ у то да су Хрвати и сам Стеван Немања и његов брат хумски кнез Мирослав!¹⁴ Овим се Србима одузима свако постојање.

Међутим, садржина тих радова и објављени документи доказују супротно, управо да, све до почетка 18. вијека није било католика на лијевој страни Неретве, већ само „Турци и шизматици“. Тако извјештај бискупа Бенедикта Медвједовића и Доминика Андријашевића за ватиканску Конгрегацију за пропаганду вјере, из 1622. године говори да католика још увијек нема на лијевој страни Неретве, нити у Дубравама, Стоцу, Храсну, итд. Послије тога 1639, у извјештају бискупа Рестића, помиње се првих 10 католичких породица на подручју доње Херцеговине, на Кошћели, Храсну и у Хутову. У дубравским Црнићима у којима нико одавно не памти Србе, бискупски извјештај, око 1710, исто помиње „мноштво Турака и шизматика“. На лијевој страни Неретве, католици нису основали прву жупу (парохију) прије 1704. Први жупник био је дон Саво Вукић, полатињени Србин – „*sin pravoslavnih roditelja*“ који су га се одrekli. Школован је у високим католичким школама у Италији. У то вријеме било се населило тек неколико десетина католичких породица на простору од Попова поља, до Неретве и од Метковића, до Благаја. Нису имали ни једну богомољу, ни стан за свештеника. Извјештај надбискупа Марка Андријашевића из 1733. године потврђује бројчану надмоћ православних над католицима и унијатима у Дубравама, Крушеву, Бољунима, Храсну. Православни Срби су тада, имали свој манастир Житомислић, цркве у Тријебњу, Ошањићима, Клепцима... То је све обновљено 2–3 вијека прије на темељима порушених старих српских храмова. Од почетка 18, а нарочито у 19. вијеку настаје убрзано католичко насељавање овог краја. Ипак, у католичком попису из 1792. – „Стању душа у жупама Дубраве и Храсно“, ни једног јединог католика још није било у селу Драчеву, на примјер, које је сада потпуно католичко!¹⁵

Ово све ваља истаћи и Пребиловчани то треба да имају на уму, да их неко не би преварио, застрашио, или осрамотио. Пребиловци су своји на својој баштини, у Хумској земљи – војводству Светог Саве!

ПРЕГЛЕД ПРЕБИЛОВАЧКИХ ПОРОДИЦА

Старјеничке породице

Драгићевићи

Драгићевићи су српска старјеничка породица у овом крају, чији су стари, прије више од 5 вијекова, ударили темељ савременим Пребиловцима. Око 60% свих Пребиловчана су Драгићевићи, разврстани у

¹⁴ <http://rb-donjahercegovina.ba/tekstovi/moja-kamena-knjiga-srednjovjekovni-natpis-iz-blagaja-kod-mostara-12-stoljece-toni-sarac-2755.aspx>

¹⁵ HUMSKI ZBORNIK IX, 300 godina župe Dubrave, издање католичких жупа, општина и подружница Матице хрватске са подручја доње Херцеговине, Аладинићи 2006, стр. 75–97. и 159–202. и др.

10 братстава и толико презимена. Презиме потиче од имена Драгић, како се вјероватно звао родоначелник Драгићевића. Име Драгић је често код Срба у средњем вијеку. Помиње се у 14. вијеку код кметова на имању манастира Дечани. И презиме Драгићевић се помиње у документима из 14. и 15. вијека. Сходно предању, које говори да су се преци Драгићевића презивали Племићи, док су живјели у Драчеву, може се закључити да је садашње презиме главног пребиловачког братства настало на прелазу из 15. у 16. вијек. Диференцирање интегралних Драгићевића траје од 17. до 19. вијека, а нова презимена настају по именима или надимцима родоначелника појединих породица. Они потичу од браће Драгићевића Драге и Биле /Прибила/. Сви ови родови славе Никољдан као крсну славу.

Поштомци Драге Драгићевића

Драгићевићи /Драгићи/

Драгићевићи или Драгићи, како их зову у Пребиловцима, су најбројније братство, које потиче од интегралних Драгићевића. Дијеле се на двије гране. Бројнија грана нема породичног надимка. Друга грана има надимак „Лилићи“. Чувен је био Аћим Драгићевић /1763–1823/, иза кога је остао топоним Аћимова башча. Очувани су лијепи споменици на гробљу, подигнути Аћиму и супрузи му Анђи. Драго Драгићевић, 1801–1894, вјероватно је Аћимов син.

Драгићевићи су од почетка имали куће у централном дијелу села, у присојној страни испод пута /Драгића махала/. Временом су прелазили да стално живе у својим сточарским или „траварским“ кућама, у брду, поред својих долова и пашњака. Тако су и настали пребиловачки засеоци Мрвићи и Брдо. На Брду, на сјеверној страни дола Мали зојмир, становали су Драгићи – Лилићи. Њихов родоначелник је Михо, рођен почеком 19. вијека. Његови синови су Тодор, Јован, Марко и Којо. Тодорови синови су Никола, Влајко, Дејан, Анђелко и Бошко. Јованови синови су Трипко и Илија. Маркови су Михо и Симо, а Којо је имао Милана. Лилићи су још прије Другог свјетског рата куповали куће у централном дијелу села, гдје су постепено прелазили да стално живе. Послије рата потпуно су напустили Брдо. Михо /Марка/ Драгићевић је био добровољац у српској војсци у Првом свјетском рату и послије рата се населио на добровољачком имању, у Руском селу код Кикинде. Ту се населио и Бошко Тодоров. Трипко – „Сандро“, син Јованов, био се населио на Косову, одакле је његова породица прогнана, да би се и она населила у Банату.

Николини синови су Манојло, Боро, и Милан – Мићо /„Милован“/. Влајкови су Војко, Миленко и Димитрије. Анђелко је имао Миладина, који је убијен 1941, а сину из другог брака дао је исто име. Бошкови синови су Тодор и Рајко. Трипкови синови су Недјељко, Петар – Петко и Срећко. Симо је имао Богдана, Милорада и Гојка. Синови Михини су Марко, Јово, Милорад и Симо.

Остали Драгићи су првобитно имали у Мрвићима „траварске“ куће, у које су неки били прешли да стално живе, док су многи истовремено имали и куће у централном дијелу Пребиловаца. Мрвићи су оста-

ли пусти, од 60-тих година прошлог вијека. То су Лазар (1824–1907), Ристо-Шех (1835–1919), Симо (1840–1904), Аћим (1825–1888), Илија, Спасоје, Јово и Трипко. Споменици на сеоском гробљу потврђују да су Лазар, Ристо и Симо Драгини синови, а прича се да су то и преостала петорица.

Унуци Драгини, а синови Симини су Драго и Бошко. Драгини синови су били Симо и Мирко. Бошкови су Гојко, Лазар, Живко, Милован, Гојко и Милован-Бајо.

Аћимови су Митар и Ђоко. Митров син је Војислав-Војко, а Ђокин је Аћим.

Илија је имао Васу и Милоша. Васини синови су Милутин, Рајко и Спасоје-„Паша“. Милош је имао Николу-Нику.

Спасојеви су Огњен, Никола, Максим и Новица. Огњенови су Лазар-Лако, Момир и Ђетко. Никола је имао Светка. Максимови синови су Вељко, Радован, Драгомир-Драго и Здравко.

Јовини синови су Славко и Бранко. Бранков син је Растко.

Трипкови су Новица, Илија, Ристо, Данило, Милан и Чедо. Илијини синови су Новица и Младен. Данилов син је Александар. Миланови су Трипко, Милован и Душан. Чедини синови су Младен, Ненад и Тихомир.

Лазар Драгићевић био је један од пребиловачких првака у времену херцеговачког устанка 1875–78. Новица Спасојев је страдао несрећним случајем у Аустријској војсци, а у истој војсци у Првом свјетском рату погинуо је Новица Трипков. Драгићевићи су страховито страдали у Другом свјетском рату. Усташе су у августу 1941. године поубијале скоро сву дјецу, дјевојке и жене, као и велики број одраслих мушкараца из братства Драгићевића. У рату је угашено 7 огњишта Драгићевића. Осим одраслих мушкараца, преживјело је 5 дјечака и једна старија дјевојка. Пред крај рата, у јединицама НОВЈ погинуло је још 5 младих Драгићевића. У јуну 1992, уништене су све куће у Пребиловцима. Од јесени 1999, Драгићевићи су у Пребиловцима обновили, или изнова саградили 10 кућа.

Трипковићи

Трипковићи су добили презиме по свом родоначелнику Трипку Драгићевићу, који је живио у 17. вијеку. Трипковићи су давно, из централног дијела Пребиловаца прешли у источни, виши дио пребиловачког атара и ту засновали засеок Рјевци. У 1941. години, у Рјевцима је било шест, а централном дијелу Пребиловаца три породице Трипковића. Усташе су у августу 1941, поубијале жене, дјевојке и дјецу Трипковића. Преживио је само један дјечак од 14 година. Крајем рата и послије њега, у грађанском рату и његовом наставку, страдала су још тројица младића из ове породице, а један је, послије лијечења од рањавања, остао у емиграцији. Послије Другог свјетског рата, Трипковићи су постепено, из Рјеваца прешли у средишњи дио Пребиловаца. Рјевци су пусти од 1970. До деведесетих година прошлог вијека у Пребиловцима је било 9 кућа Трипковића. Послије 2000. године, Трипковићи су обновили три куће у Пребиловцима.

Из 19. вијека позната су имена Тодора, Николе, Ристе, Митра, Лазара, Јована, Трипка, другог Тодора и Стевана Трипковића.

Тодор Трипковић-Дрље је био учесник херцеговачког устанка 1875. Његови синови су Трипко-Тримбо и Спасоје. Трипко је имао синове Петка и Тодора, а Спасоје Славка. Спасоје /1895–1962/ је познати пребиловачки народни пророк.

Ристо /Тодоров?/ Трипковић-Ђејван је, у вријеме Првог свјетског рата, као истакнути Србин био је талац. Хапшен је и мучен од стране аустријских власти. Његов син је Сава, а Савин син је Митар.

Стеванови синови су Јевто и Милан.

Други Тодор је имао сина Николу, чији су синови Радован, Максим, Божо и Тодо.

Лазар је имао синове Симу и Душана-Дуку.

Митар Николин је имао синове Милоша, Раду и Данила.

Синови Јована Ристиног су Никола-Јанко, Гаврило и Јован.

Трипкови синови су Бошко и Трипко-Трише.

У Првом свјетском рату, као аустријски војници погинули су Сава Ристин, Гаврило Јованов и Јевто Стеванов.

Мегићи /Меге/

Медићи су потомци „Медџ“ Драгићевић. По њему се назвала и Медина кула. Другачије називана као чардак Сухића и Медића, пошто је током времена припадала заједнички Медићима, као потомцима Драге Драгићевића и Сухићима, као потомцима Биле Драгићевића. Налази се у центру Пребиловаца, код Сухића кућа, између Булутове и Драгића махале. То је прва кућа зидана кречним малтером и каменом у централном дијелу Пребиловаца. »Медо« Драгићевић, који је давно живио, био је веома јак, у грађи и снази, »као међед«. Његово право име није познато. Касније су Медићи направили куће у горњем дијелу села, изнад пута, до Брњашевих и Ђирића кућа. Имали су у власништву велик дио Гнијеца, пространог пашњака на сјевероистоку подручја Пребиловаца. Ту су имали и зграде за чобане и торове за стоку. Медићи се временом нису много развили, тако да су их 1941. године у Пребиловцима биле само 2 куће, браће Ристе и Милана, синова Николиних. Други свјетски рат преживјели су Миланов син Миленко и Ристине кћери Јока и Драгиња. Сва остала чељад Медића су убијена од усташа. Поред Миленка, Милан је имао и синове Николу и Милорада. Усташки сљедбеници су 1992. убили, остарјелу и болесну, Драгињу Медић.

Кесо

У 1941. години је била једна кућа породице Кесо. Предање каже да је један Драгићевић носио кесу, у којој је био породични новац и тако му је настао надимак који се временом претворио у презиме. У старим причама помињан је Јован Кесо, који је живио у 18. вијеку. Његови потомци су Мишко /1843–1908/ и Јован /1845–1910/. Овај Јован није оставио потомке, а Мишков син је Ђуро. Ђурин син је Бо-

жо /1909–1986/, са којим се ова породица гаси. Усташе су 6. августа 1941, у Шурманачкој јами код Међугорја, усмртили Кесо Стаку дјев. Марић, супругу Ђуре, стару 55 година, њену ћерку Милу од 24 године, снају Милеву дјев. Булут, супругу Боже, од 25 година, Божину и Милевину дјецу Јоку од 4 и Анђу од 2 године. Домаћина Ђуру, рођеног 1881, усташе су убиле 28. 8. 1941, поред бунара у Брегави. Рат је преживио Ђурин син Божо, рођен 1909, који је последије рата живио у Чапљини. Кућу, у Ђуковој љути, је педесетих година прошлог вијека продао Јовану Трипковићу, из засеока Рјевци. Кућа је била спаљена 1992, а обновљена је 2001. Кесе су имале и чардак у Драгића махали, који није обновљен.

Брњашићи /Брњаши/

Брњашићи или Брњаши су добили презиме по надимку свога родоначелника, који је имао већу доњу усну, пошто га је копитом повриједио коњ.

Зна се за Симу и Трипка Брњаша, који су живјели у 19. вијеку. Трипко је имао само сина Перу, који је погинуо у Првом свјетском рату, као аустријски војник. Перо је био ожењен Јоком ћерком Ђуре Екмећића и са њом је имао ћерку Љубицу, која је била удата за Манојла Булута. Љубица је са сво троје своје дјеце страдала у Шурманачкој јами. Послије се чуло да је на рубу јаме загрлила своју дјечицу и рекла им: „Анђели моји, хајде да летимо!“

Симини синови су Ристо, Митар-Мићун, Душан, Сава, Лазар и Ђетко. Ристини синови су Симо, Радослав-Раде и Јово. Душанови су Тодор-Тодо, Милан и Богдан. Синови Савини су Данило и Славко. Лазар је имао Миху и Николу. Ђеткови су Милорад и Светозар. Лазар и Ђетко су били добровољци у српској војсци током Првог свјетског рата. При повлачењу 1915, Лазара су заробили и заклали Бугари. Ђетко и Лазареви синови су се двадесетих година прошлог вијека населили на добровољачку земљу у Руском Селу, код Кикинде. Они су задржали презиме Драгићевић. Пред Други свјетски рат у Пребиловцима је живјело 7 породица Брњашића. Били су добростојећи и држали су трговину у селу. Усташе су у августу 1941. убиле све жене и дјецу Брњашића, уништивши потпуно 4 породице.

Поштомци Биле Драгићевића

Ђирићи

Родоначелник Ђирића био је Ђиро Драгићевић, који је живио на размеђу 17. и 18. вијека. Куће Ђирића су у централном дијелу Пребиловаца. Ђирића чардак, у коме је до 1941, живјела породица Ристе Ђирића, је знаменита пребиловачка грађевина. Зна се, по причама из 19. вијека и за Ђирића-Кару /Шћепан?/, који је био у турској војсци, која је ишла у ратне походе на Србију, у вријеме устанака. Касније се помињу Стојан и Сава. Стојан је је живио око 90 година и умро 1916. Његови синови су Шћепан, Ристо и Јово. Шћепанови синови су Тодор-„Брајо“, а Миланови су Данило, Миленко, Љубомир и Душан. Тодорови синови су Шћепо и Никола. Ристо је имао Душана и Ристу. Јовини су Шћепо, Вељко и Славко. Славков син је Јово.

Савин син је Трипко-Ђиро. Ђиро је имао доста дјеце из два брака. Усташе су у Шурманачкој јами убиле Ђирину супругу и девет кћери. Ђиро је заклан у Пребиловцима, држећи у наручју најмлађе дијете – сина Слободана. Остаје питање чији је син Сава, који је погинуо као аустријски војник у Првом свјетском рату, Стојанов или Савин?

У истом рату, добровољци у српској војсци су били синови Шћепана Ђирића, Тодор /из Русије/ и Милан /из Италије/. Обојица су послуже рата добили добровољачку земљу у Руском Селу код Кикинде, али се Тодор вратио у Пребиловце. Пред Други свјетски рат у Пребиловцима су биле 4 породице Ђирића, а једна породица је била у Руском Селу. У усташким злочинима 1941, угашена су два огњишта Ђирића. Усташке покоље су преживјела само четворица Ђирића. Један од њих је погинуо као борац НОВЈ 1945, а други је, као припадник ЈуВО, страдао 1947, у продуженом грађанском рату.

Шарићи

Родоначелник Шарића је »Шаре« Драгићевић, чије право име није данас познато. Рођен је у 17. вијеку, а надимак је добио по »шарам«-крастама, које су му остале на лицу послуже прележаних богиња. Шарини потомци су Шарићи у Пребиловцима и Драгићевићи /»Кавазии«/, који су се у 19. вијеку преселили у сусједну Лозницу. Преко ових Драгићевића, Јевто Дедијер је утврдио да су претке пребиловачких Драгићевића Турци затекли у селу, приликом освајања Херцеговине у другој половини 15. вијека. Шарића куће су у вишем или горњем, источном дијелу села. Поредане су у низу, дугачком око 400 метара, правцем сјевер-југ. Оне чине Шарића махалу или ма'лу, која са кућама других породица изнад пута чини »Горњу ма'лу«.

Временом, Шарићи су се разгранали, тако да су били међу пет најбројнијих пребиловачких породица. Из 19. вијека, знамо за Драгу, Митра, Душана-„Алагу“, Спасоја и Видоја Шарића.

Драгини синови су били Петар и Јован. Петар је имао сина Ђорђа -„Пеку“. Ђорђин син био је Петар.

Митрови синови су били Павле и Светозар. Светозареви синови су Митар и Слободан.

Синови Душана-„Алаге“ (1872–1934) су Ристо, Срећко и Новица -„Шоп“. Ристо је имао Ристу, а Срећко Душана и Бранислава.

Спасојеви синови су били Душан (1888–1970), Лазар и Милан- „Рус“ (1895–1950). Душанови синови су Шћепан, Славко, Данило, Љубо, Милосав и Славко. Милан је имао Спасоја и Лазара.

Видоје је имао Николу-„Хаџију“, Спасу, Симу, Јову, Митра-„Маца“, Ристу и Саву. Николини синови су Видоје, Дамјен и Манојло. Јово је имао Милана-„Мачка“. Митров син је Ристо.

У Првом свјетском рату, као аустријски војници погинули су Ристо Видојев и Лазар Спасојев. Пред Други свјетски рат било их је 14 породица Шарића, које су живјеле у 13 кућа. У 1941. години, Шарићи су страховито страдали од усташких злочинаца, који су поубијали

око 90% свих Шарића, а потпуно је уништено 6 породица. Поред тога, у грађанском рату 1943, дјечак Славко Душанов који је преживио усташки покољ, убијен је као борац НОВЈ. Симо /Видоја/ Шарић (1874–1918), народни мученик, био је сеоски кнез у вријеме Првог свјетског рата. Аустроугарске власти су га заточиле у злогласном логору Арад. Од претрпљених мука умро је осми дан по ослобођењу. Душан /Спасојев/ Шарић и Павле /Митров/ Шарић су били добровољци у српској војсци у поменутом рату.

Ждракановићи /Ждракани/

Ждракановићи су добили презиме по „Ждракану“ Драгићевићу, који је био разрок и тако добио надимак по коме су се назвали и сви његови потомци. Куће су им у центру Пребиловаца, а 1941, у селу је било шест кућа Ждракановића. Од старијих Ждракановића зна се за Лазара, Ђуру, Јову и Ристу. Ристин син Сава је погинуо у аустријској војсци у Првом свјетском рату.

Лазареви синови су Спасоје и Никола. Спасојеви синови Душан и Радован. Душан је имао Милосава и Славка. Радованов син је Миленко. Николини су Огњен и Гојко. Огњенови синови су Милан, Љубо и Вукашин. Гојков син је Никола.

Ђурини су Илија, Митар и Максим. Илијин син је Анђелко, а Митров је Гојко-Гојкан. Анђелко је имао Здравка.

Јовини су Васо и Михо. Васо је имао Бошка, Јову и Душана. Имена Михине дјеце нису позната.

Једно огњиште Ждракановића је угашено од стране усташких злочинаца у августу 1941. Тада су убијене и све жене, дјевојке и дјеца из ове породице, изузев једног тринаестогодишњег дјечака. Николин син Гојко је страдао у продуженом грађанском рату 1945, у Босни. Рат је преживјело свега шест Ждракановића.

Огњен /Николе/ Ждракановић био је 1941, угледни Пребиловчанин и народни првак и зато је први страдао од усташа у чапљинском крају. Михо /Јове/ Драгићевић-Ждракановић био је добровољац у српској војсци у Првом свјетском рату. Добио је добровољачку земљу у данашњој Македонији. Бугараши су 1941. убили њега и сву његову многобројну породицу. Михин брат Васо, је један од најинтересантнијих и омиљених пребиловачких ликова. Био је атлета, свјетски путник, помало пустилов и идеалиста.

Сухићи

Родоначелник Сухића је Јован Драгићевић-Сухо, рођен крајем 17. вијека. Назван је тако што је био мршав, сух човјек. Зна се да је чувао стоку у Гнијецу. Он је био рођени стриц Ристана Драгићевића-Екмечије, родоначелника Екмечића. Сухо се, као удовац, оженио удовицом Покрајчића из Прења, која је са собом довела три ћерке. Једна се удала за Екмечију, друга за Драгићевића-Драгића, а трећа за Трипковића. Сухићи су, као Билини потомци били сувласници прве куће зидане у централном дијелу села – Медине куле или чардака Сухића и Медића. Сувласници друге половине били су Медићи, као

потомци Драге. Поред кућа у центру села, Сухићи су имали и куће у засеоку Брдо, на јужној страни Малог зојмира.

Од Сухиних потомака, у 19. вијеку, зна се за Ристу и Јову. Ристини синови су Спасоје, Илија, Сава и Лазар. Спасојев син је Ристо. Илијини су Никола и Момир. Сава је имао Данила. Лазареви синови су Милан, Новица и Манојло.

Јовин син је Обрен, који је био солунски добровољац. Обрен је имао сина Јову.

Пред Други свјетски рат било је 5 кућа Сухића, са 34 чељади. Били су међу имућнијим Пребиловчанима. У усташком покољу Срба у Пребиловцима, у лето 1941, страдало је 30 Сухића. Преживјели су Лазареви синови Милан, Новица и Манојло и Спасојев син Ристо.

Екмечићи

Родоначелник Екмечића је Ристан Драгићевић-Екмечија, рођен у првој половини 18. вијека. Његов рођени стриц је био Јован Драгићевић-Сухо, тако да су Сухићи, од свих Драгићевића, најсроднији Екмечићима. Екмечија на турском значи пекар или дословно хљебар, од екмек=хљеб. Ристан је добио тај надимак зато што је изучио пекарски занат у Мостару, гдје је потом радио као пекарски помоћник. Када су сви Ристанови помрли од куге, стриц га је вратио у Пребиловце, како Турци не би одузели његово имање, као пусто. Екмечија се оженио од Покрајчића, Сухином пасторком, чија се једна сестра удала за Драгићевића-Драгића /Аћима?/, а друга за Трипковића. Имао је четири сина: Ђуру, Миху, Јову и Гашу. Гашо је, као младић, нестао без трага у Хутовом блату.

Ђурини синови су Лазар, Ристо, Сава, Паво и Илија. Лазареви синови су Ђуро, Спасоје и Васо. Ђуро је имао Лазара и Тоду. Лазареви синови су били Ђуро, Арсен, Светозар и Милорад. Спасојеви су Илија и Бранко. Бранкови синови су Спасоје, Илија и Миладин. Васо је имао Мирка, Данила и Душана. Мирков син је Борко, а Душанови су Васо и Миладин-Милко. Ристини синови су Митар и Ристо. Митар је имао Саву и Марка. Савини синови су Богдан, Анђелко, Васо и Димитрије. Марков син је Младен. Ристини синови су били Данило, Душан и Милан. Милан је имао Данила. Павлов син је Шћепан. Шћепанови су Војин, Илија, Перо, Паво, Коста-Којо и Милосав. Војинови синови су били Борко, Шћепан и Бранко. Илијини синови су Милорад и Момчило. Перо је имао Миленка и Божу. Павлов син је Милован. Којини синови су Драгомир и Миленко. Син Илије Ђуриног је Михаило. Михаилови синови су Илија и Милорад. Сава Ђурин је имао женску дјецу.

Михин син је Никола. Николини синови су Симо и Михо. Симини синови су Никола, Милан-Ђико, Стојан и Максим. Николини синови су Трипко-Трише и Новица. Стојан је имао Симу и Максима. Михини синови су Јово, Раде и Перо-Петко. Раде је имао Перу и Јовицу. Јово је погинуо у Првом свјетском рату као аустријски војник.

Син Јове Екмечијиног је Илија, а Илијини синови су Обрен и Урош. Обренови синови су Божо, Владо, Тихомир, Илија и Милосав. Божин

син је Тихомир, а Владин Владимир. Урош је имао Николу-Нику и Славка /и Ристу?/.

Екмечијини потомци су из центра Пребиловаца, прешли километар даље, у брдо на источну страну, надамак кањона Брегаве и заснова-ли заселак Грлић. Средином 19. вијека ту су сазидали чардак, који је дуго био највећа и најмаркантнија пребиловачка грађевина. Пред Други свјетски рат у Грлићу је било 13 кућа Екмечића, са 18 породица. Двије породице су биле у Београду, по једна у Чапљини и Руском Селу код Кикинде. Усташе су 1941. године убиле око 80 Екмечића, углавном жена и дјеце. Тада је угашено огњиште Уроша /Илијиног/ Екмечића. Послије Другог свјетског рата Екмечићи су се селили на разне стране, а 1992. у Пребиловцима је било 7 породица Екмечића, од тога 5 у Грлићу. Послије 1995, у Грлићу није обновљена ниједна кућа.

Илија /Ђурин/ Екмечић се средином 19. вијека преселио у Горњи Милановац, гдје је био трговац и угледни грађанин. Он и његово потомство су задржали старо породично презиме Драгићевић. Илијин син Михаило је живио у Београду. Био је истакнути привредник, банкар и национални радник у времену Краљевине Србије и Краљевине Југославије. Михаилов син Милорад-Бата је био фудбалски репрезентативац Краљевине Југославије. Његов брат Илија, банкарски службеник, је двадесетих година прошлог вијека глумио у нијемим филмовима.

Лазар /Ђурин/ Екмечић и Војин /Шћепанов/ Екмечић, чукунунуци Екмечијини су били добровољци у српској војсци у Првом свјетском рату. Милорад /Илијин/ Екмечић, унук Шћепанов, је истакнути српски историчар и академик. Саво /Анђелков/ Екмечић је био голман ФК Сарајево и ФК ГАК из Граца, у Аустрији.

Булутши

Булуту су стара српска породица у овом крају. И они се могу сматрати старјеницима и старосједиоцима Пребиловаца. Послије раздјеле Драгићевића и узимања нових презимена међу њима, Булуту су постали најбројније братство у Пребиловцима. У августу 1941. било је 26 кућа, односно 35 ужих породица Булута, које су живјеле у централном дијелу Пребиловаца, засеоцима Кулине и Краварица и на Кошћели. У Чапљини су живјеле 2, а у Руском Селу код Кикинде 3 породице. Било је још доста појединаца који су, по потреби службе, боравили у разним мјестима Југославије. Булуту су од давнина имали своју земљу и пашњаке у Пребиловцима-Долу, Краварици, Дијелима, Питоминама /Гаревинима/... Првобитно су живјели на Кошћели гдје су имали своју земљу, кулу и гробље. Знатан дио имања одузели су им бегови Ризванбеговићи, на размеђу 18. и 19. вијека, а Хаџибег је удавио једног Булута-»Догана« у својој кули, на Хутову.

По једној варијанти предања, Булуту су се првобитно презивали Комнени. На Кошћелу је дошао један од њих из Поповог поља, на мираз који је добио од старе, властеоске, породице Бијелић. По другој варијанти предања, презиме Булут потиче од некаквог Буложине, коме је припадала сва Кошћела. Турци су Буложину оптужили да је

имао дијете са неком муслиманком, у намјери да му одузму имање, што су и учинили јер Буложина није хтио да се ожени поменутом. По трећој варијанти презиме потиче од неког хајдучког харамбаше Булута/ Булут=облак, на турском/. Овај је Турцима правио велике проблеме, а обогатио се од хајдучије и тако купио имање на Кошћели. Православних Булута одавно има и у Херцег Новом. Они су се после Бечког рата доселили у село Камено, из Корјенића код Требиња. У предању пребиловачких Булута нема помена о могућем поријеклу из Корјенића и сродству са Булутима из Боке. Јевто Дедијер наводи да Брајовићи, муслимани из Кљуна у сјеверном дијелу Невесињског поља, потичу »од православних Булута из Габеле«, а ислам су примили, вјероватно у 18. вијеку. Булуту се помињу и у Растичеву, код Купреса и у околини Фојнице у Босни. Стари Булутути су имали своју планину у Сомини /данас у пограничном дијелу Црне Горе, уз Херцеговину/. У Сјекосама постоји локалитет Булутовац.

Булутути су били познати у крају као врсни ловци и риболовци у Хутову блату. Булутове куће се налазе у доњем дијелу централног насеља Пребиловаца, испод брда Грабак, на осокној страни гдје чине Булутуову махалу. Булутути су махом били боље стојећи становници Пребиловаца и већина их је имала »чардаке«. У пространим пашњацима Дијелима и Питоминама, имали су »траварске куће«, са торовима, у којима би боравили неки укућани, који су се бринули о бројној стоци. Други Булутути су имали куће у засеоку Кулине, близу језера Шкрка. Они се дијеле на »Догане« и »Лукиће«.

У 19. вијеку, од Булута Булутове махале, знамо за браћу Миху, Јована и Петра. Михо је умро 1901, у 76. години живота и сахрањен је на Кошћели. Његови синови су Никола и Илија-„Бег“. Николини синови су Којо, Митар-„Вилсон“, Милан-„Чакар“, Новица и Лазар-„Чоло“. Којини синови су Војислав-Војко и Славко. Миланови су Милосав, Ристо и Младен. Новичини синови су Љубомир-Љубо и Никола. Лазар је имао Момчила и Милована.

Илијини су Максим-„Брко“, Михо и Гојко. Максимови синови су Павле и Милко. Михо је имао Богдана, а Гојко Слободана.

Јованови су Спасоје, Тодор и Ристо. Спасојеви синови су Бошко, Ђуро и Стојан. Бошкови синови су Данило-Барон и Бранко. Ђурини су Милан-Ђебер и Никола-Нико, а Стојанов је Душан-Лоло.

Тодорови су Трипко, Симо и Митар-„Спужевић“. Трипкови синови су Владо, Раде и Сава. Симин је Тодор. Митрови синови су Манојло, Анђелко, Мирко, Милош и Младен.

Синови Ристини су Љубан, Јово-Хорација и Обрен. Љубанови синови су Жарко и Милан-Бего. Јовини су Ристо, Боро и Милорад, а Обренови су Стево и Весо.

Петров син је Лазар, а Лазареви су Перо, Шћепан, Илија и Јово. Шћепанови синови су Лазар-Ћото и Милосав. Илијин је Милорад / и Спасоје?/, а Јовин Митар.

Осим ових Булута, у централном дијелу Пребиловаца има и кућа Булута-„Смајића“, која је крвно ближа Булутима из засеока Кулине. Попут Екмечића, „Смајићи“ знају носиоце домаћинства од средине

18. вијека. То су Богдан, Трипко, Стојан-„Смајо“, Ристо- „Целко“, Данило-„Дано“, рођен 1908. и даље. Дано је имао браћу Богдана, Трипка, Николу и Илију. Стојан-„Смајо“ је сахрањен на Кошћели.

Родоначелник „Догана“ је Ђорђо, а његов син је Симо, чији су синови Стојан и Јово-„Црни“. Стојанови синови су Новица, Симо и Петко, а Јовини су Манојло, Арсен и Максим.

Ђорђин брат Лука је родоначелник „Лукића“. Његови синови су Спасоје и Лука. Спасојеви су Славко и Спасоје-„Милан“. Спасојеви/Миланови/ су Јово, Стево, Чедо и Славко. Лукини синови су Васо, Лазар и Јово. Синови Васини су Трифко, Милан-„Кариман“, Вељко, Максим, Владо и Васо. Синови Лазареви су Војислав-„Војко“, Ђорђо-„Ђока“ и Сава. Јовини су Новица, Гојко и Данило.

Тодор Булут је био један од пребиловачких првака, у вријеме херцеговачког устанка против Турака 1875–78. У Првом балканском рату 1912, као и у свјетском рату, у црногорској војсци су се борили, као добровољци Митар /Николин/ Булут-Вилсон и Перо /Лазарев/ Булут. У Првом свјетском рату, добровољци у српској војсци су били Милан и Новица, синови Николе и Јово /Ристе/ Булут-„Хорација“. Милан и Новица су били носиоци Албанске споменице.

У Првом свјетском рату, као аустријски војници погинули су Никола Ристин-Смајић, Војко Лазарев-Лукић и Новица Стојанов-Доган. Митар-Вилсон (1889–1927) је био и истакнути национални радник и пребиловачки прегалац, заслужан за изградњу школе у селу. У августу 1941, усташе су поубијале све жене, дјевојке и дјецу из породице Булут. Страдало је и доста одраслих мушкараца. Током рата погинуло је 8 Булута, бораца НОВЈ, а један је умро од болести. Максим (Јове) Булут је истакнута личност НОБ у Пребиловцима. Булуте, као и 95% пребиловачких породица славе Никољдан.

ОСТАЛЕ /ДОСЕЉЕНИЧКЕ/ ПОРОДИЦЕ

Медани

Медани су једна од најстаријих и познатијих српских породица у Херцеговини. Потичу из Горњег Храсна, заселак Рујеви До. Дедијер наводи да су они једна од бројних сточарских породица у Храсну и његовој близини, које потичу од Капора, из Мириловића код Билеће, а ови опет да су давно дошли са Косова. Медана има или их је било и у Убоску и оближњем Пољицу, Дабрици, Ортијешу, Локвама, Доњој Трусини, Пребиловцима... У Пребиловце су дошли на читлук из Горњег Храсна, у 18. вијеку. Један дио је имао куће у централном дијелу, на југоисточном крају, на споју подножја Јазбине и Грапка. Од њих су познати Ристо, који је имао сина Јову чији су синови Лазар и Богдан рођени почетком двадесетог вијека. На пребиловачком гробљу има споменик Јована Медана, умрлог 1846. То би могао бити отац поменутог Ристе? Други су имали куће на Краварици. Од њих је познат Сава (1824–1860), који је имао сина Душана. Шћепо је био вјероватно Савин брат, чији син је Јово, који није имао дјеце. Имао је мало издвојену кућицу, према Брегави, а поред њега била је кућица

и неке Меданове жене, која је сама живјела. Душан је имао синове: Николу, Јову-Јовицу, Саву, Данила, Шћепана, Бранка и Васу. Имали су значајно богатство у земљи и стоци.

Јовичини синови су Перо, Војислав-Војко и Младен. Савини су Милан, Славко и Чеслав-Чедо. Данилов син је био Радослав-Раде. Шћепан је имао Новицу, Миленка, Васу и Милисава. Бранков син био је Љубомир.

Лазар Јовин је имао Јову и Божу. Богдановој супрузи Милеви су усташе, ножем, из утробе извадили живо мушко дијете и убили га. Дјетету је послвије рата одређено име Ристо.

Никола Медан је био добровољац у српској војсци у Првом свјетском рату. Двадесетих година прошлог вијека он се преселио на добровољачко имање у Руском Селу, код Кикинде. Касније је код њега прешао и брат му Данило. Чланови породице Медан, су првих дана августа 1941, избјегли усташким хајкама па нису страдали у Шурманачкој јами. Међутим, касније су откривени и страховито су страдали код кућа на Краварици, Долу испод села и Морином отоку. Убијено их је 32, а покољ су преживјели Савини синови Милан, Славко и Часлав, Јовичини Војислав-Војко и Перо, а у селу само Лазар. Током рата Перо је умро, а Славко погинуо као борац ЈуВО. Куће на Краварици су опустјеле послвије рата, а 1992. била је једна породица Медана у селу. У 2008. изграђена је нова кућа ове породице, испред села, на локалитету Халилова локва. Крсна слава Медана је Јовањдан.

Ђук

Ђуци су прво били на читлуку Ковачевића у Гњилиштима, да би једни одатле прешли у Пребиловце, а други у Габелу. То се, вјероватно, десило у другој половини 18. вијека. Славе Малу Госпојину па због тога није извјесна њихова повезаност са Ђуцима из Храсна и Убоска, који славе Јовањдан. На пребиловачком гробљу очуван је споменик Раде Ђука, рођеног 1835, а умрлог 1898, жене му Јоке која је „живјела 35 година“ и сина му Јове, који је рођен 1865, а умро је 1919. Споменик су подигли синови Јовини и жена му Мара.

Пред Други свјетски рат биле су двије породице Ђук у Пребиловцима: Тодора /Периног/ и Раде /Јовиног/. Тодор је имао сина Илију. Раде је имао Јовицу. Послвије Првог свјетског рата, у Руско Село, код Кикинде преселила се породица Данила /Периног/ Ђука, солунског добровољца. Данилови синови су Владо и Перо. У Руском Селу су се населили и Јовини синови Милан и Никола, док им је брат Вељко живио у Београду. Од 13 Ђука, усташки покољ Пребиловчана, преживио је само Илија, син Тодора, који је послвије рата живио у Тасовчићима. Куће су послвије рата купили Трипковићи и Драгићевићи. Данас двије породице пребиловачких Ђука живе у Руском Селу, а шест породица је у Београду.

Банђури

Банђури су се доселили у Пребиловце на прелазу из 18. у 19. вијек, из Убоска код Љубиња. Првобитно су имали станиште у централном дијелу Пребиловаца, на ободу Булутове махале. У другој половини 19.

вијека Мила Банђур, удова Ристе, ћерка Јове Екмечића, се вратила код својих у Грлић и са собом повела дијете Ђуру Банђура, родоначелника грлићких Банђура. Ђуро је ту добио дио имања Јове Екмечића, сина Ристана Драгићевића-Екмечије. Већи дио Банђура је саградио куће на 300 метара испред села код своје оgrade, послије чега је ту настао топоним Банђуреве куће.

Синови Ђуре Банђура из Грлића Ристо и Симо, су се прије Другог свјетског рата преселили у Дубровник. Симиња породица се, по несрећи, вратила у Пребиловце па је страдала од усташа, а Симо је умро, убрзо иза рата. Потпуно је истребљена и породица његовог брата Лазара-Лакице. Симо је имао сина Мому, а Лазар Вукашина.

Симо Ристин је имао синове Костадина, Ристу и Данила. Трипко Спасојев је имао са првом супругом Спасоја и Радослава, који су убијени од усташа. Синовима из другог брака дао је иста имена. Бранко /Спасојев/ се прије рата преселио у Београд, гдје је засновао породицу. Његов син је Бранислав. У Другом свјетском рату страдали су потпуно Банђури из Грлића. Из три породице: Симе /Ристиног/, Трипка /Спасојевог/ и Марка /Савиног/, у централном дијелу села, преживио је само Трипко. Трипковог брата Видоја усташе су убиле у логору Јасеновац. Сава /Ристин/ крајем рата је избјегао из Србије, у емиграцију. Банђури славе Никољдан.

Надаждини

Надаждини су стара српска породица на подручју Доње Херцеговине, која је сачувала породично име, народност и вјеру. Потичу из Бољуни, данас пустог засеока Бјелојевића, гдје су једна од двије старосједилачке породице у селу и у коме су од 19. вијека превладали досељени католици. Бољуни су надалеко познати по некрополи српских надгробних споменика-стећака, из средњег вијека. Припадају општини Столац, а налазе се у области Храсно, 13–14 км ваздушном линијом, од Пребиловаца према југоистоку. Поред Пребиловаца, Надаждини су се одавно населили и у Спиљане код Коњица. Јевто Де дијер наводи да од Надаждина потичу Радоши у оближњем Крушеву, код Стоца, а који су скоро истрјебљени од усташа 1941. Надаждини су се доселили у Пребиловце на прелазу из 18. у 19. вијек. Биле су их двије породице. Родоначелник пребиловачких Надаждина је Марко. Он је, као дијете, крајем 18. вјека дошао у Лозницу из Бољуни, гдје му се мајка преудала за Покрајчића. Касније прешао у Пребиловце. Његови синови су Ристо и Јово.

На сеоском гробљу има споменик Јове Надаждина, рођеног око 1830, а умрлог 1873. Исте године родио му се, као посмрче, син Јово, кога су усташе убиле 1941. Његова мајка Божица је рођена 1828, а умрла је 1915. Синови Јове /Јовиног/ су Гојко и Милан, рођени у првим деценијама 20. вијека. Гојко је био омиљени командант устаничког ВЧ батаљона Пребиловци у току 1942. На усташке притужбе, ухапшен је од стране Италијана и интерниран у логор на острву Мамула у јесен исте године. Кућа ових Надаждина била је у Драгића махали, до некадашњих Мирковића зграда.

Друго домаћинство Надаждина имало је куће испод брда Јазбина, код садашњих Мирковића кућа, изнад нове школе. Од њих се зна за Ристу, чији је син Сава /1857–1934/, у своје вријеме, био један од

угледнијих Пребиловчана. Савини синови су Марко, Лазар и Драгутин. Бројна породица потомака Саве Надаждина је страховито пострадао од усташа 1941, а Марковог сина Божидара су стријељали Нијемци 1941, у Краљеву. Рат су преживили само Маркови синови Душан и Данило, који су са својим породицама живјели у селу до 1992. Марко је имао још и Синушу. Лазар је имао Живка, а Драгутин Тугомира. Данило Надаждин је обновио своју кућу у Пребиловцима 2001. Надаждини славе Јовањдан.

Перишићи

Перишићи су на пребиловачком гробљу оставили најмање 4 камена крста, подигнута у другој половини 19. вијека. На њима се могу прочитати имена Лазара, Ристе, Луке... У Хутовом блату постоји Перишића плесно /плесно – мања водена површина у мочвари, окружена трском/. Савремене пребиловачке генерације нису имале никаква сазнања о боравку ове породице у Пребиловцима све до прољећа 2008, када су споменици откривени, послје рашчишћавања гробља од шикаре. За сада се не зна гдје су им биле куће, ни када су се и одакле доселили у Пребиловце, нити гдје су се одселили. Перишића је било у оближњој Габели, гдје су се доселили из Битуње код Стоца. Било их је у Влаховићима код Љубиња, Стоцу, Мостару, поповским селима Драчево и Дријењани... Због постојања Перишића плесна /у Пребиловцима се каже „Перушића“/, може се претпостављати да је боравак ове породице у Пребиловцима био везан за рибарство и посао који су Мирковићи водили, а у вези излова, сушења и трговине рибом? Ако би ово било тачно, онда су се и Перишићи одселили из Пребиловаца пред крај 19. вијека, због пропасти Мирковића посла са рибом. Њихово ново пребивалиште би требало тражити у Мостару или Стоцу. Породица је, за разлику од многих тадашњих, имала материјалне могућности да подиже споменике, макар и скромне, што опет говори да су се бавили неком дјелатношћу која је доносила бољу зараду. Перишићи славе Јовањдан.

Мирковићи

Према предању, сачуваном у селу, Мирковић је у Пребиловце дошао из Стоца, гдје је радио за Ризванбеговића. По беговом савјету, оженио се миразачом Анђом Драгићевић /Драгић/ и тако стекао трећину Драгића имања. Ово је могло бити у првој половини 19, а најраније крајем 18. вијека. По Јевти Дедијеру, на Поплату су двије махале некада припадале Мирковићима, а једна од њих се зове Мирковина. Били су предузимљиви и вриједни, па су у Пребиловцима развили посао са сушењем и трговином рибом. Имали су чардак у центру села. У Драгићевој махали, Мирковићи су имали више објеката за сушење рибе и чување рибарског прибора и осушене рибе. Послови са рибом добро су напредовали тако да су Мирковићи израсли у једну од економских моћнијих фамилија у овом крају. Међутим, крајем XIX вијека наступила је криза у послу са рибом. По породичном предању, један дио Мирковића се тада преселио у Столац, пошто су дио имања у Пребиловцима продали. Познато је и да Ристан Мирковић, за разлику од претка, није водио рачуна о очувању посла и имања, које је распродао, често и у бесцјење. Драгићевићи су купили зграде које су служиле за посао са рибом, а Ђирић дио чардака. По-

слије Другог свјетског рата Ђирићима су продали цио чардак, да би купили опустјеле куће Пере Брњаша. Ристо са два сина (Лазар и Ђорђо) остаје у Пребиловцима. Мирковићи из Стоца селе се у Степановићево (Војводина), послје Првог свјетског рата, пошто је један од њих био добровољац. Млађи Ристин син Ђорђо Мирковић одлази из Пребиловаца, налази посао у Зеници гдје је живио. Умро је 1937. или 1938. године у мостарској болници. Сахрањен је у Мостару. Није се женио. Старији Лазар је до своје смрти живио у Пребиловцима. Женио се два пута и из оба брака имао дјецу. Лазарев син је Јово. Крсна слава Мирковића из Пребиловаца су Свети врач Кузман и Дамјан, која се по новом календару слави 14. новембра. То је Врачевдан, али се у Пребиловцима каже и Мрачиндан.

Крунићи

Крунићи су поријеклом од Попара, из Фатнице, општина Билећа. Одатле су дошли на Влаховиће, у љубињској општини. Са Влаховића су неки од њих прешли на Хотан, у сусједству Пребиловаца. Са Хотња је једне ага пребацио на читлук у Клепча. Средином 19. вијека, Јово Екмечић, удовац од 70 година, оженио је Крунића удовицу, са Хотња. Она је са собом довела сина Перу. Послије овога на Хотњу више нису живјели православни Срби. Иза Крунића је остало њихово гробље. Ваља напоменути да је за само сто година ово село добило изразиту католичку већину, мада је крајем 18. вијека на Хотњу живјела само једна католичка породица Јарак, са седам чланова.

Јови је Крунуша родила сина Илију. Јово је био син Ристана Драгићевића-Екмечије, родоначелника Екмечића. Посједовао је трећину Екмечића земље и од ње је трећину поклонио пасторку Пери Крунићу. Перо је био ожењен од Бабића, из Локава. Имао је ћерку Ристу, удату за Јевтића у Опличиће и сина Михајла, рођеног средином осамдесетих година 19. вијека. Крунића куће су на сјеверо-источном крају заеока, према Брегави и Козијим стјенама. Породица је 1941. бројала 7 чланова. Од почетка усташког напада на Пребиловце, Михајлова супруга Стана /дјев. Голо, родом из Габеле, рођена 1896/ се скривала на тавану куће, са ћерком Миланком од 12 и сином Миленком од 6 година, док се син Момир од 17 година скривао у близини, под концима дувана у штали Николе Екмечића. Тако су избјегли Шурманачку јаму, али су их усташе све откриле 8. августа 1941, везали их и одвели у корито ријеке Брегаве, под Гостиљац. Ту су их убили заједно са још 6 Срба. Михајло и синови му Милан рођен 1920. и Перо рођен 1922. су преживјели покољ, послје скривања у брду и у пећинама.

Послије Другог свјетског рата, у кућама у Грлићу живио је Милан, са својом породицом. Перо се преселио у Клепча, гдје је подигао нову кућу. Милан се оженио Косом рођеном Шотра, из Козица, а Перо се оженио Милевом рођ. Пудар са Рвенице. Браћа су дајући имена дјеци, обновила имена својих родитеља, страдале браће и сестре. Крсна слава Крунића је Никољдан.

Локићи

Локићи су се доселили у Пребиловце са Поплата, код Стоца, у другој половини 19. вијека. Имали су кућицу у Шарића махали, близу кућа Душана и Светозара (Митровог) Шарића. Имање им је било

скромно па су били међу најсиромашнијим породицама у селу. Помињу се имена Јове, Симе, Саве, Марка Јокића... Двадесетих година прошлог вијека продали су свој иметак у Пребиловцима и преселили се у Подлугове код Илијаша, у Босни. Тамо су имали кафану. На пребиловачком гробљу подигли су споменик својима, чије су кости ту остале. Био је у то вријеме међу највриједнијим споменицима на гробљу. Посјећивали су га и послије Другог свјетског рата, остављали цвијеће и освјежавали слова. Кућа Јокића се урушила и зарасла у шибље, тако да је овај споменик једини видљиви траг боравка Јокића у Пребиловцима. У јуну 1992, Хрвати су га тешко оштетили па више није могуће прочитати дио текста на њему. Крсна слава Јокића је Ђурђевдан.

Ђурасовићи

По Јевти Дедијеру, Ђурасовићи су се у првој половини 19. вијека, из Драчева, у Поповом пољу, доселили у Ћетољуб /Доње Храсно/. Одатле су се у другој половини тога вијека преселили у Колојањ, у истом крају. Усташе су у јуну 1941, у Ади код Габеле, заједно са другим Србима из тога краја, заклали браћу Јову и Лазара Ђурасовића. Они су синови Михини, а унуци Јовини. У логору Јасеновац су 1944, убили њихову мајку Божицу, удову Михе. Лазар је оставио иза себе супруга Стану, рођ. Бјелица и ћерку Мару. Стана се послије преудала за Никољу /Тодоревог/ Драгићевића, из Пребиловаца, а са собом је довела и Мару. Мара се удала у Речице, за Ружића.

Иза Јове остала је трудна супруга Кова и син Михо рођен 1938. Кова је била из Пребиловаца кћи Ђоке /Аћимовог/ Драгићевића. Цијела Ђокина породица у Пребиловцима је побијена од усташа. Кова се послије ових страдања вратила на родитељско имање. Са собом је довела сина Миху, а убрзо је у Пребиловцима родила другог сина, који је као посмрче добио име Јово, по оцу мученику. Јово Ђурасовић-Лоло је био први пребиловачки војник, из генерација рођених послије 1941, када су страдала сва дјеца у селу. Ђурасовићи славе Јовањдан. Куће су им на самом крају села, у Ђуковој љути, са лијеве стране пута који води према Брегави и засеку Грлић.

Рељићи

Рељићи су живјели у Пребиловцима петнаестак година. Старосједиоци су у овом дијелу Херцеговине. По Дедијеру у Свитаву су се доселили на размеђу 18. и 19. вијека, из Заушја, како се зове један од засеока Бјелојевића. Од њих је у Свитави била старија само једна католичка породица, а све друге су се доселиле послије. Међутим, оне су се брзо умножиле тако да их је почетком 20. вијека било 22 куће. Рељићи су вијековима, до данас остајали на једној кући и једној мушкој глави, без обзира колико их се рађало. Симо Рељић, син Станка и Божице дјев. Буквић, погинуо је 1944, као борац НОВЈ, и тако се његово домаћинство угасило. Породица Јована /Вукановог/ Рељића доселила се 1942, из Свитаве у заселак Грлић. Са Јованом је дошла супруга му Мара /1903–1986/, кћи Михе Екмечића, синови Вукашин и Раде, и кћери Инконија, Бора и Даница. Трећи им син Новица је

рођен у Грлићу 1945. Становали су у кући породице Банђур, чије су огњиште угасиле усташе 1941. Јован је умро после рата у Грлићу. Вукашин је умро 1954, у двадесетој години живота, исто у Грлићу. У другој половини педесетих година породица се преселила у Лозницу заселак Клепаца. Одатле су се крајем седамдесетих година преселили у Тасовчиће, гдје су направили нову кућу. Новица, супруга му Ђурђа и старији им син Вукашин-Вуле убијени су 7. јуна 1992, од стране хрватских снага, које су им уништиле куће у Тасовчићима и Лозници. После 2000, млађи Новичин син Јован је обновио породичну кућу у Тасовчићима. На пребиловачком гробљу, гдје има Рељића гробница, без споменика, сахрањени су Јован, Мара и синови им Вукашин и Раде. Рељићи славе Јовањдан.

Шушићи

После Другог свјетског рата у Пребиловце су се доселиле двије породице Шушића, обе у заселак Кулине. Дошли су из села Пустипуха, који се налазе у југозападном дијелу општине Љубиње, између села Банчићи и Обзир. У Пустипусима има и локалитет који се зове Шушића градина. Рајко /Јевте/ Шушић се доселио у Кулине, са својом породицом, непосредно иза рата, у куће и на имање супруге Љубице /Јовине/ дјев. Булут, којој су сви из породице страдали у рату, од усташа. Ђоко /Пере/ Шушић доселио се око 1960, са породицом. Ђоко је био ожењен Ђурђом рођ. Стајчић, са Обзира. Са њом је имао синове Перу, Раду и Љубу и ћерку Јелку. Прво су становали у кућама Манојла Булута, а затим су саградили куће и помоћне просторије на купљеном имању, код језера Шкрка. Раде је са својим синовима ту, осамдесетих година прошлог вијека, саградио нову и модерну кућу. До њега, још ближе Шкрци, нове куће су саградили Перо и Љубо, којима су ове куће служиле за одмор. Све куће Шушића су уништене 1992. Раде је обновио своју кућу 2002, у мањим габаритима. Шушићи славе Ђурђевдан.

Јахуре

Јахуре су старином из Риђана, старе нахије и сточарског племена, на простору између Грахова и Рисна. Данас је то село и мјесна заједница у општини Никшић у Црној Гори. Риђани су се давно раселили, под притиском околних црногорских племена. Преци Јахура су се доселили у село Обзир, које се налази 7 км од Љубиња, поред пута за Попово поље. Ту су се разгранали, а у новије вријеме су се селили у разне крајеве. У Пребиловце се, 1954. године, доселила осмочлана породица Јахура. Чинили су је браћа Ђорђо и Марко, синови Ристини, њихова сестра Стана, Ђорђина супруга Сава, рођ. Круљ – „Круљуша“, са дјецом Ристом, Маром и Бранком и Маркова жена Јока рођ. Екмечић. Марков и Јокин син Миленко је рођен по досељењу породице у Пребиловце. Куће и имање су купили од Боре /Јовиног/ Булута. Ове куће су 1961. године проширили и реновирали. Временом су стицали још зграда и имања па су 1992. године имали и куће у Кулинама /Гајине-Густа грма/, која је припадала Драгославу Ристином и у Клепцима, власништво Радивоја Ристиног. Крсна слава породице је Никољдан.

Остале православне породице

Извјесно је да су временом, у Пребиловцима, дуже или краће вријеме, живјеле и друге породице. Неке су изумрле, а неке се преселиле. Помиње се да је на мјесту данашњих Надаждинових кућа испод Јазбине, а изнад нове школе, у 19. вијеку живио дио познате старе породице Лојпур. Други говоре да је ту живјела породица Прело, које има у Тасовчићима и у Љубињу. И у новије вријеме било је породица које су кратко становале у Пребиловцима, као што су Видовићи, Брстина и Пантић.

Мухамеданске породице у Пребиловцима

До аустроугарске окупације у Пребиловцима је живјело и око 10% муслимана. Већина их се убрзо по окупацији одселила па их је 1941. било око 3,5 % у три домаћинства. Када су Срби, крајем маја 1942, пред италијанском офанзивом избјегли у љубињски крај, пребиловачки муслимани су мирно прешли у Дубраве и више се у Пребиловцима нису настањивали. До тада нико од њих није страдао, иако је међу њима било и више окорјелих усташа и усташких сарадника, одговорних за геноцид над пребиловачким Србима.

Шоше

Помиње се да Шоше потичу од хришћанске породице Марић из Храсна. У Пребиловце су се доселили, вјероватно, у 16. вијеку. Дошли су из Бивољег Брда, на мираз једне од ћерки потурчењака Стојана Драгићевића-Грбеше, који није имао мушке дјеце. Тако су пребиловачке Шоше у крвном сродству са Драгићевићима, по женској линији. Имали су куће у центру села. Дио Шоша се, послје 1878, одселио у околину Драча, у Албанији. Ту су сви убрзо помрли од маларије. До 1942, у Пребиловцима је било једно домаћинство Шоша, чији је домаћин и сеоски муктар био Мурат. У вријеме Првог свјетског рата учествовао је у денунцијацијама и прогонима Срба, као припадник шуцкора. Због овога није одговарао послје рата јер су поједини Срби из Пребиловаца стали у одбрану комшије. Мурат за ово није узвратио захвалношћу 1941. године. Био је главни усташки сарадник и денунцијант, одговоран за смрт жена и дјеце из комшијских му породица Надаждин и Медан. Усташки сарадник био му је и син Рамо. Муратови синови Ахмет, Халил, Мујо и Мехо су били усташки злочинци и крајем рата су погинули као усташе, за своју Независну Државу Хрватску. Муратов син Салко није сарађивао са усташама. Његова супруга Нефа је примјер честитости. Она је кришом хранила несрећнике које је, нажалост, открио и издао усташама њен свекар. Послје рата пребиловачке Шоше су се настаниле у Чељеву, али су користили и обрађивали своје имање у Пребиловцима. Дуго времена су ту држали и чували овце. Пребиловчани су са њима били у коректним односима, а са Нефом и њеним сином Зулфом у срдачним. Поред Пребиловаца и Бивољег Брда, Шоше су живјели и у Вишићима и Речицама.

Ђулићи

Ђулићи потичу од српске породице из Дубрава. Били су сиромашни, а кућа им је била на Краварици, на осами. И један дио Ђулића се, по

аустријској окупацији, одселио у околину Драча. И они су ту убрзо по-мрли. Халил Ђулић се 1941. године показао као честит човјек и добар комшија, који је нахранио и од усташа сакрио многе пребиловачке Србе. Његова породица се 1942. преселила у оближње Речице. Имање у Пребиловцима су продали осамдесетих година прошлог вијека.

Стиглићи

Потичу из Храсна, а прича се да је њихов родоначелник одатле бјежао пред Турцима, који су га **стигли** на Краварици и ту потурчили, давши му ново презиме. На сјевероисточној страни Краварице су им биле и куће, такође усамљене. И дио Стиглића се одселио у околину Драча и ту самро од маларије. Зна се за Омера Стиглића, чији су синови били Ибро и Мујо. Ибро је, у вријеме усташких покоља мирно живио у Пребиловцима, не показујући жаљење због страдања пребиловачких Срба којима никакву помоћ није пружио. Мујо се није женио и страдао је у рату, послје одласка из Пребиловаца. Стиглићи су се послје рата населили у Чељеву. У Пребиловцима су користили и обрађивали имање, држећи и овце. Пребиловчани су били у коректним односима са Ибром, његовим синовима Алијом и Салком, као и њиховим породицама.

Зело

Породица Зело је имала куће у Садини. Послје 1878, преселили су се у Столац. Када се 1857. обнављала црква у Клепцима, Зело се није противио постављању звона, а тада то Турци нису дозвољавали, ако су звона узнемиравала неког муслимана, односно, ако се звоњава чула до његове куће.

ЗАКЉУЧАК

Простор Пребиловаца био је насељен од предантичких времена до данас. Из више, могућих, разлога нема помена насеља под овим или сличним називом у Херцеговини, у познатим историјским изворима који се односе на средњи вијек. Недостатак историјских извора надомјешћује богато и интересантно предање, сачувано код пребиловачких породица. У великом дијелу оно се потпуно потврђује бројним доказима, а у преосталом дијелу оно се показује реално могућим и вјероватним, без противрјечности са историјским чињеницама.

Са доста вјероватноће, може се закључити да се, до турске окупације Херцеговине, на простору Пребиловаца налазило насеље са другачијим називом. Многе чињенице упућују да су то могли бити Гојановићи, чији се назив сачувао у топониму Гојанов до, изнад кога је топоним Кућишта са остацима насеља. Садашњи назив села би могао настати у 16. вијеку, по личном имену Прибил/могући облик је и Пребил/ или по географским карактеристикама положаја насеља у односу на околни рељеф, као „пре(д)било“ или „прибили се“.

Драгићевићи су српска старјеничка породица у овом крају, чији су стари, прије више од 5 вијекова ударили темељ савременим Преби-

ловцима и чији је атар био њихова баштина. Ово и друге историјске околности и чињенице указују да су преци Драгићевића могли имати властеоски положај до доласка Турака у Херцеговину.

Око 60% свих Пребиловчана су Драгићевићи, разврстани у 10 братава и толико презимена. Презиме потиче од имена Драгић, како се вјероватно звао родоначелник Драгићевића, који је живио у Пребиловцима на размеђу 15. и 16. вијека. Друга старјеничка породица у Пребиловцима су Булуте, који су такође имали ту своје старе посједе. Остале породице су досељеничке, из Љубињског краја или из околних мјеста, а многе су ту биле старјеничке. Према томе пребиловачко становништво је драгоцјени остатак старог српског становништва некадашњег историјског Хума.

Турски извори, недвосмислено, потврђују да је овај крај стара српска земља. Од турске окупације до данас, у овом крају је присутно насилно мјењање вјерског састава становништва, које продукује и формалну етничку различитост. Послије, објективно, насилне исламизације, почетком 18. вијека су у овом дијелу Херцеговине живјели православни Срби и муслиманско становништво, чије је национално осјећање било турско, али је сачувало матерњи језик. Од тада на ово подручје почиње интензивно насељавање унијата и католика из Далмације. Они од аустроугарске окупације, последице 1878, прихватају хрватско национално име. Послије најужаснијег геноцида, у Независној Држави Хрватској, од 1941–45. и геноцидног етничког чишћења у 1992. години, Срби су сведени на бројно безначајну мањину, у овом дијелу своје историјске и матичне земље.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Ђуро Екмечић, *Пребиловци нејреболна рана српска*, издање аутора, Београд 1994.
2. Ђуро Екмечић и Милорад /Ђурин/ Екмечић, *Родослов Екмечића /необјављени рукопис/*.
3. Јевто Дедијер, *Херцеговина*, Нова књига – Подгорица и Видослов – Требиње 2001.
4. Михаило Динић, *Српске земље у средњем веку /земље херцегина Свештој Саве, Дубровачка средњевековна караванска штрџовина и Трџ Дријева у средњем веку/*, Српска књижевна задруга, Београд, 1978.
5. Јован Цвијић, *Сабрана дела*, Књига 2 Балканско полуострво, САНУ Београд, 1987.
6. Ahmed Aličić, *Poimenični popis vilajeta sandžaka Hercegovina* /ориг. -DEFTER-I ESAMI-I SANCAK-I VILAYET-I HERSEK/, Оријентални институт – Сарајево, 1985.
7. Nazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, Свјетлост – Сарајево, 1982.
8. *HUMSKI ZBORNIK IX*, 300 godina župe Dubrave, приредио дон Миленко Крешић, издање католичких жупа, општина и подружница Матице хрватске са подручја доње Херцеговине, Аладинићи 2006.
9. Marko Vego, *Naselja srednjevjekovne bosanske države*, Самобор 1937.
10. Вељан Атанасовски, *Паг Херцеговине*, Народна књига и Историјски институт, Београд, 1978.

Prebilovci is the village in Southern Hercegovina, on the banks of river Neretva, in the municipality of Čapljina, canton Hercegovacko-neretvanski, Federation of B & H. It lies 5 km from Čapljina, 35 km from Mostar and 10 km from Metkovići (Croatia). The village is connected by means of a good asphalt road of 3 km with the highway Županja–Opuzen. It is situated on the low, hilly terrain which borders with the National park Hutovo blato (swampy terrain with several lakes and the river Krupa) and the banks of the riverbeds of Neretva and its tributary, Bregava.

Prebilovci is, unfortunately, more known for its unfortunate fate in the last two wars. In August of 1941, during the big genocide slaughter of the Serbs in the Independent state of Croatia (Nezavisna država Hrvatska), the ustašas killed around 820 out of 1000 Serbs who lived in the village. Almost all of the killed were women and children from the village. Most of them were slaughtered in the Šurmanačka jama near Medjugorje. In June 1992, the Croats destroyed all the houses and other objects with mines and fires. After the pogrom and destruction in June 1992, the reconstruction of the small number of the houses started in autumn of 1999 which was followed by the homecoming of the pre-war inhabitants.

There are two primitive strongholds and tens of tomb places with large amount of stones piled on it to prove that the village had been peopled since pre antique times. In ancient times, bordering with the territory of Prebilovci, there was an important road out of which remained a bridge on Bregava. There are famous remnants of the early Christian holy places in the nearby Tasovčići (Nereza) and Klepci (nowadays Orthodox Church). On the territory of Prebilovci, in Kuline, we have the remains of the “tower” from the Middle Ages. Little farther, in Gajine, below the village graveyard, there are the foundations of another, unknown, object from the Mediaeval period. There are two necropolis in the vicinity. One, obviously older, is in the field called “Vinogradi” (the vinyards). It consists of about ten graves with large stones, partly treated, with simple engraved decorations. One has the square escutcheon with a sword across it. On the Orthodox graveyard in Prebilovci, there is another, certainly younger, necropolis, with more gravestones which are better decorated. Some of them are placed on the graves even with the land while some are put on the stone crypts. One of the stones has heart-shaped, relief coat of arms, escutcheon, with a sword across it. There are large stone crosses and ones that are engraved in stones. Obviously, they belonged to the family which lived in Prebilovci till the Turkish occupation. Some solitary “stećak” (type of tombstone) can be found on other locations, too.

Besides the mentioned necropolis, there are tombs and monuments dated from the Middle Ages till present day. There are very precious old stone monuments with the inscriptions on the Church-Slavonic. From the Turkish period, it is good to mention, the old bridge on Bregava from the mid 16th century, two Turkish graveyards (maybe, partially military ones, from the wars with the Venetians), then, two “čardak” of the Serbian families Medić and Suhić (joint) and Ekmečić in Grlić. There are, also, old huts “dolićuše”...

Although the territory of Prebilovci had been settled since pre antique times, the relevant historic sources which cover the period of the Middle Ages in Herzegovina do not mention a settlement under the same or similar name. Shortage in the existence of sources is abundantly compensated in rich and

interesting oral heritage cherished by the families of Prebilovci. In great part, it is confirmed by numerous proofs, and in rest of the cases it shows itself as realistically possible and probable, and it does not contradict historical data. It can be concluded, with a high level of probability, that, till the Turkish occupation of Herzegovina, on the territory of Prebilovci existed a settlement with different name. Many facts point to the name of Gojanovići that exists in the toponym “Gojanov do” (valley of Gojan) which is situated above toponym “Kučišta” with the remains of a settlement. Nowadays name of the village might have derived in 16th century after a personal name, Pribil/possible variant is Prebil/or after its geographical characteristics of the position of the village in relation to the surrounding relief as “pre(d)bilo” or “pribili se” which means “packed tightly together”. Many things point to the fact that the name of the village might have spread from the name Pribil/Prebil/-Bili, after one of the three brothers Dragičevići who lived in Prebilovci in the transitional period of 15th and 16th centuries.

The Dragičevići are an old Serbian family in this area whose predecessors, some 5 centuries ago, had put the foundations of the modern day Prebilovci territory of which was their patrimony. This and other historical circumstances and data point to the fact that the forefathers of the Dragičevići could have belonged to the nobility prior to the coming of the Turks in Herzegovina. Around 60% of the inhabitants of Prebilovci are the Dragičevići. They belong to ten brotherhoods and bear the same number of surnames. The family name comes from the name Dragić, which, probably, was the name of the founder of the family who had lived in the transitional period of 15th and 16th centuries. The second old family in Prebilovci are the Buluts who also had had their estates here. Other families are immigrants from Ljubinjski kraj or surrounding places and many of them are old ones. Consequently, the population of Prebilovci is a precious remnant of the old Serbian population of the historical Hum. The Turkish sources, undoubtedly confirm that this territory is the old Serbian land. Since the Turkish occupation, up to the present day, there is a forced change of religion which formalises itself in subsequent ethnical difference. Following, objectively speaking, forced islamisation at the beginning of the 18th century, in this part of Herzegovina lived Orthodox Serbs and a Muslim population which national feeling was a Turkish one though they preserved their mother tongue. Since then, it has begun an intensive settling of the Uniates and Catholics from Dalmatia, who, after the Austro-Hungarian occupation in 1878 accepted the Croatian national name. After the most terrible genocide in the Independent State of Croatia (Nezavisna država Hrvatska) from 1941 to 1945 and genocide cleansing in 1992 the Serbs are reduced to the insignificant minority in this part of their historical and main land.